

NÁVŠTĚVNÍK

U NÁS VE ŠKOLE

Prolog: Návštěvník u předsedy

I jeho bílý oděv byl zvláštní. Dokonale obkresloval svalnaté, ale neurčité tělo. Byl tak zvláštní, že když jsme se s ním potkali, zakryl nás jakýsi stín. Překvapoval nás tím, jak radostně se dělí o své myšlenky. Zahanboval nás, jakými znalostmi o nás disponoval. Předvídal budoucnost tak dokonale, že se vyplatilo mít jej za přítele. Prostě byl fascinující a podezřelý zároveň.

Jeho upnutý oblek z materiálu, který jsme nebyli schopni identifikovat, byl bílý, ale mohl zářit barvami a byl schopen projekcí – jako by se jednalo o monitor počítače. Záhy jsme pochopili, že je skrze něj schopen komunikovat ještě jiným způsobem, než jak jsme zvyklí. Oděv k nám nenápadně promlouval. Podle toho, co se na něm odehrávalo, jsme nevědomě přebírali náladu. Když na příklad oblek žhnul žlutavě rudými tóny barev, které kreslily měnlivé tvary, a ty vzbuzovaly pocit nekonečných krajin a nadějí nového dne, stávali jsme se více šťastnými a uvolněnými.

Mohli jsme se Návštěvníka buď rychle zbavit, anebo vyslyšet jeho prosbu. Nic mezi tím neexistovalo. A my jsme zvolili tu druhou možnost. Někteří později litovali.

- Jsem návštěvník z Utopie?, usmál se.
- Z Utopie?, odpověděl muž s liščíma očima. Nerozumím.
- Ze světa, který teprve přijde. Tedy, možná přijde?
- Co?

Návštěvník se s úsměvem zahleděl do oněch přivřených očí:

- Zajímají mě vaše školy.
- Školy? Naše školy? Prečo?!
- Moc rád bych nějakou navštívil, řekl jako by to bylo samo sebou.

Právě mluvil s ministerským předsedou. Liščí oči se pramálo zajímaly o školy, stejně jako o mnoho dalších věcí. Dříve se zbohatlí lapkové opevňovali za hradbami svých tvrzí a hradů, aby s nimi knížata a králové nakonec museli uzavřít dohodu o *modu vivendi*, dnes vstupují do politiky, aby jim záda kryly zákony, mocenský vliv a lidé.

- Škola nikdy nebyla tak důležitá jako dnes, pokračoval Návštěvník, proto mě vaše školy zajímají. Moc rád bych jednu z nich několik dní navštěvoval a trochu se tam porozhlédl.

Ministerský předseda v místnosti neseděl sám. Měl kolem své lidi, kteří denně malovali jeho tvář tak, aby lidé v obličeji s liščíma očima viděli tvář nekonvenčního, pracovitého hospodáře. Předseda se podíval na prvního Marka, který byl nyní mediální

hvězdou. Ten hleděl na Návštěvníka s něžným úsměvem. Zatím nevěděl. Cosi mu říkalo, aby byl ostražitý. Předseda se podíval na druhého Marka, který by nikdy nepracoval pro extremisty. Ten se zahleděl do dále a vstal. To on sem přivedl Návštěvníka. Měl plán – školu se ještě nepokusili vytěžít. Nebyl sice tím, kdo by měl ze své funkce navrhovat agendu, on měl překrucovat význam událostí, byl *spin doctor*, doktor překrucování, ale takové téma přeci nemohou nechat Stíňákovi z Trikokóty. Pokýval hlavou.

- Škola? To by mohlo být, prohodil k Návštěvníkovi, jako by na to téma přišel teprve nyní, a pohlédl zpět na předsedu.

Předseda se podíval na Lucii. Lucie nenápadně pokrčila rameny a po chvíli kývla. Premiér pozdvihl obočí a jeho liščí oči se na okamžik změnili v oči makaka.

- Pane Marku, přerušil Návštěvník bezeslovnou komunikaci mezi předsedou a jeho marketéry a upřel pohled na prvního Marka, to vy jste ten fascinující pastýř emocí! Váš talent znám a obdivuji se mu.

První Mára s pýřivým úsměvem pohlédl na Návštěvníka a druhého Máru přitom cosi bodlo u srdce. Avšak než první Mára stačil říct něco o tom, že on nestojí za nic, že jsou kolem něho zajímavější lidé, Návštěvník pokračoval:

- Škoda, že jste chodil do tak mizerných škol. Kdybyste mohl navštěvovat jiné školy, váš talent by mohl rozkvést i do sfér, které si dnes ani nedokážete představit.

První Mára se zarazil. Po dlouhé odmlce konečně odvětil:

- To bylo dost toporné. Asi bych to dokázal vyjádřit líp.

Druhému Márovi se ulevilo. On, druhý Mára, je přece doktor překrucování, hlavní mág. To jemu měl patřit ten veřejný liščí polibek. Návštěvník ale provinile pokrčil rameny a omluvně se usmál. Jeho oděv začal nenápadně probleskovat tóny okrové a oranžové, které se postupně měnily v žlutavou a rudou barvu vlahého a nadějného východu slunce. Napětí se pomalu rozpouštělo. Druhý Mára, ten, který by nikdy nespolupracoval s extremisty, se obrátil na ministerského předsedu a s vidinou dalšího tahu, pronesl:

- To by mohlo vyjít! To by mohlo vyjít...

Ministerský předseda nenápadně pohlédl na Lucii. Ta s mírným zaváháním pokývla. Druhý Mára si uvnitř oddychl a obrátil se opět k předsedovi.

- Pošlete ho k ministrovi školství, ať si s ním popovídá. Mezi tím to všechno doladíme.

Od té chvíle nikdo z marketingového týmu neřekl prvnímu Márovi jinak než Pastýř.

A mohl si za to Mára sám. Kdo chtěl být členem týmu, musel se přizpůsobit jeho zálibě neustále měnit jména, a přitom udržet mašinérii politmárketu v chodu. Jelikož ze včerejšího Půlkomendy, který ještě před půl rokem byl Mausem jr., je dnes klidně Stíňák, protože Mára usoudil, že to, co pohání tohoto člověka je intenzivní potřeba vyrovnat se svému otci, ale že nikdy nepřekročí jeho stín. Spolupracovníci za to Pastýře proklínali. Netušili, že to není kapric zázračného dítěte. Ostatně Mára nebyl zázračný. Jen k přemýšlení používal pojmenování. Pojmenování odhalovalo to, co určitého člověka v danou dobu dělalo právě tím, a ne jiným člověkem. To celému týmu umožňovalo být krok před ostatními. Všichni marketéři dojí emoce, ale teprve když je dojení prohloubeno pojmenováním vášní, kterým oběť podléhá, začnou marketéři plně ovládat situaci a ždímání emocí se stává vysoce produktivní.

At' už je to mezi Márou a Márou jakkoli, v tomto textu prvnímu Márovi nálepku „Pastýř“ nestrhnu. Vždyť se tak dostal do hoch-společnosti. Vedle německého Pastýře, který svůj Pobyť pásal i v nacistických nivách, máme svého malého Pastýře. Pastýře emocí. Konečně doháníme svět.

Zkrátka, z téhle zvláštní féerie vyplynulo jediné: Návštěvník se nakonec dostal do jedné z našich škol.

Pondělí: Prostor

Státní televize natočila několik záběrů před školou, několik záběrů ve škole. Míhl se na nich ministerský předseda, míhl se na nich ředitel školy, míhlo se na nich několik žáků, kteří pod dohledem učitele spořádaně procházeli kolem kamery. Návštěvník promluvil pár slov, pár slov pronesl předseda, poté pár ředitel. V rámci televizních novin diváci uvidí přibližně tuto reportáž:

Dlouhý panoramatický záběr na sídliště, který se v krouživém pohybu kamery nakonec ustaluje na vstupu do školy. Je to typická sídlištní škola, která se stavěla z panelů v rytmu architektury sedmdesátých a osmdesátých let 20. století. Škola je sevřená prstencem panelových domů. V záběru pod dohledem učitele spořádaně projdou žáci – něco v tomto detailu nehraje, ale není to nic, čeho by si diváci měli všimnout. Kamera se pouští cestou ke vchodu a prochází do školy. Tam stojí tři lidé, k nimž přistoupí moderátor a začne rozhovor. Nevíme odkud, říká přibližně, ale zjevil se Návštěvník, kdosi z jiného času a z jiné reality. A přece mu nejde o ovládnutí planety, o zbraňové systémy, o suroviny, ale o návštěvu jedné školy. Není to zvláštní? Jak si to jen vysvětlit?

Návštěvník: Rozumím vám. Musím vypadat jako exot. Netrapte se tolik mým vzezřením a mými přáními. Jsem skutečně nadšený, že mi pan ministr školství na doporučení tady, obrací se na osobu vedle, pana ministerského předsedy umožnil v jedné škole pobývat několik dní a sledovat, co to pro vás vlastně znamená „škola“. Víte, naše školy jsou patrně úplně jiné. A mě jde o to pochopit podstatu toho rozdílu.

Ministerský předseda s výrazně přivřenými víčky a pomalu odeznívající nejistotou ve tváři: Tady náš přítel chce vidět školy. A my mu to samozřejmě rádi umožníme. Už dlouhodobě se naše vláda opravdu zajímá o školství. Jistě jste si všimli, že je to naše vláda, která leje peníze do školství, do platů učitelů! To není náhoda! My víme, kde stojí budoucnost! Makáme!...

Moderátor: A co na to vy, pane řediteli?

Ředitel: Já? Já... my... jsme šťastní. Poskytneme tady... panu... Návštěvníkovi... ehmm... veškerý komfort. Když mi náměstek ministra školství zavolał... A my... jsme šťastní, že... Je

to zkrátka velká příležitost a čest pro naši školu!

Po natáčení si štáb státní televize sbalil své nádobíčko a vytratil se. Premiér se ztratil v ředitelně. Návštěvník se svým průvodcem, kterého mu přidělil ministr školství (říkejme mu proto třeba Průvodce), konečně dostal svůj prostor a mohl se ztratit v útrobách školy. Doprovázela je zástupkyně ředitele.

Návštěvník si vybral zcela tuctovou školu. Školu, která kdyby se přiložila ke všem ostatním školám jakoby přes kopírák, tak zprava by odpadly mizerné školy, zleva by odpadly školy skvělé a zůstal by prostorný střed, který nejlépe vypovídá o našem školství. Vybral si tuctovou školu, aby dokázal nasát to nejsamozřejmější, co naše školy nabízejí.

Jejich pouť začala v suterénu. Z boku budovy byl ve svahu zbudován vchod, a žáci tak vstupovali do budovy přes šatny. Zde si měli odložit, aby se svými taškami a batohy vstoupili do chrámu vzdělání již připraveni. Potemnělým suterénem se táhly velké drátěné kóje, v nichž u země byly úzké uzamykatelné skříňky a nad nimi řada háčků visících z dlouhého opracovaného nalakovaného prkna. Vše bylo tak účelně vymyšleno, tak prakticky seřazeno, že oněch více jak čtyři sta žáků se zde mohlo každý den převlékat. Na drátěných vstupech do kójí byly souřadnice pohybu: I.A, I.B... VI.A, VI.B, VI.C... IX.B. Tudy škola nasávala své žáky, aby je na konci školního dne zase vypouštěla. Zde začínal onen podivný laboratorní svět školy.

- Jak to žáci zvládají?

Návštěvníkovo oblečení bylo dokonale bílé. Dnes ani jednou nezazářilo. Nechtěl opomenout jedinou zářivku, jediný koridor, jediný pocit.

- Jak to myslíte?, zeptala se zástupkyně.

- Představuji si, že tu musí být rušno, když se sem ráno všichni žáci nahrnou.

- Ano, je tady hluk a neustálý pohyb. To víte, děti. Pořád se mrskají... Ale je zde dozor. Střídáme se tady. A nějak to moderujeme.

- Moderujete, zopakoval Návštěvník, to ale, myslím, není jednoduché, ne?

- To není. Ale po určité době už víte, na co si máte dát pozor. Co je důležité a co si můžete dovolit jakoby přehlédnout. Kdy zakřičet a kdy někoho počastovat vtipem. Zkrátka celé to umění dohledu – to vás na fakultě nenaučí!

- Na fakultě? Myslíte na pedagogické fakultě?

- Nejen. Ani na fakultě přírodovědecké, filozofické, ani humanitní, ani na ČVUT. Na žádné z fakult, které připravují budoucí učitele, vás na to podstatné nepřipraví.

- Aha. To je zajímavé. A jak to?

Zástupkyně stiskla rty, nakrčila ramena a nervózně se usmála.

- To se přeci nedá naučit. Ten dohled! Tu zkušenost! Ten cit pro situaci. Kdy zakřičet, kdy zůstat potichu, kdy použít vtip, kdy úsměšek, kdy zahrát trochu divadla, kdy se vrátit ke křiku a kdy zase ztišit.

- Aha!, podivil se Návštěvník, a proč ty fakulty tedy existují, co je tam učit?

Zástupkyně se na něho obrátila s upřímně překvapeným pohledem.

- No přece to nejdůležitější!... Obory.

- Obory?

- No, rovnice o dvou neznámých, větnou stavbu českých souvětí, typy pohoří, kdy začala ta a ta válka, jak anglicky napsat strukturovanou esej, jak vypadá benzenové jádro atd.

- Aha.

Stále byli teprve v suterénu a už se dozvěděl tolik věcí.

Když se vynořili ze šaten, vládl na chodbách napjatý klid. Ze tříd se střídavě ozývalo ševelení pracujících žáků, střídavě výrazný hlas učitelů. Náhle zazvonilo a do půl minuty se ze tříd vyvalily proudy slévající se v řeku valící se tam a zpátky meliorovaným korytem chodby.

- Jarmilo, vykřikla zástupkyně nečekaně na dívku v počínající pubertě. Návštěvník s sebou polekaně cukl, ale jeho oblek nespustil reaktivní komunikaci.

- Běháš tady jako rozjívený kluk, pokračovala mírněji.

Dívka zpomalila, otočila se na Návštěvníka a Průvodce, koketně na ně pohlédla, usmála se a nakonec pokračovala dál. Žáci korzovali, přebíhali z jedné třídy do druhé, běhali, hráli nějaké hry. Vzduch zhoustl a vše bylo náhle nějak náročnější. Průvodce už na tento pocit dávno zapomněl. Úžil se mu dech. Ten pocit tlaku a úzkosti pramenil z té řeky těl a hluku, která se před okamžikem vyvalila ze tříd.

- Budu se s vámi muset rozloučit. Tady, kolega Josef, ukázala na mladého muže se světlými, krátce střiženými vlasy v riflích, který nyní stál zády k nim, se vám bude věnovat. Josefe?!

Mladý muž se k nim otočil a usmál se. Jeho ostych se prolínal se zvědavostí. Něco málo už o podivném Návštěvníkovi téměř všichni z učitelského sboru slyšeli. Především od ředitele, který je všechny přes víkend osobně obvolal. Někteří z pětaticeti učitelů byli velmi potěšeni, neboť s ním do té doby prohodili jen pár neurčitých slov. A nyní tak

důvěrný telefonát!

- Marunko!!, vykřikla zase nečekaně zástupkyně, přičemž se už dívala do druhé chodby.

Stáli právě v rohu, kde se pravouhle střetávaly dva koridory. V jednom se k nim blížil kolega Josef, v druhém nějaká žákyně přestala tahat druhou za vlasy.

- Jak se to chováš ve škole?

- Ona se mi posmívala.

- Posmívala? Holky, obě přijdete příští přestávku za mnou a promluvíme si o tom. Omlouvám se vám, otočila se k návštěvě, to víte děti, ztišila, mrskají se, řekla s náznakem spikleneckého úsměvu. Musím utíkat, za chvíli učím v druhém křídle. Josefe, prosím, proved' návštěvu po celé škole. Vezmi je všude, kam si budou přát.

Josef se rozpačitě usmál.

- Dobrý den. Rád vás poznávám. Tak kam to bude?

Procházeli třídy. Zatím se jen vždy porozhlédli, chvíli poseděli v zadních lavicích – pokud ovšem byly nějaké volné, neboť místnosti byly většinou žáky naplněné až k prasknutí. Návštěvník tím něco sledoval, ale nikdo, ani Průvodce, ani Josef, ani další dva učitelé, kteří se v provádění vystřídali, netušili, o co mu vlastně jde. Věděli, že se po škole bude potulovat několik dní, že je to prosba přímo shůry, že ředitele oslovilo ministerstvo, ale netušili, o co té podivné bytosti jde.

Návštěvník občas fotil. Patrně fotil. Malou černou destičkou namířil na nějaký výjev a s cvaknutím se onen výjev objevil jako dynamická fotka na jeho obleku. Jakmile se ozvalo nepatrné klapnutí, černá destička se na okamžik nenápadně rozjasnila a oblek se náhle proměnil v obrázek, který se okamžitě začal deformovat, smršťovat a po obleku klouzat do jediného bodu kdesi v oblasti Návštěvníkova břicha, až tam zcela zmizel a oblek se zase rozzářil bělobou. Kdykoli v nějaké třídě fotil poprvé, omluvně se pousmál a řekl:

- Velice se omlouvám. To ukládání... to je nešťastné. Prosím, nenechte se rušit.

Všichni byli zpočátku konsternováni. Nic takového nikdy neviděli. Ovšem při desátém klapnutí spouště zájem začal přeci jenom upadat. Přinejmenším u žáků. Obrázky na oblečení? No a co? Na to si děti rychle zvyknou. Každý jejich další mobil má přeci nové a nové apky. Vlastně na tom obleku nebylo zas tak nic divného.

V pozdním odpoledni procházel Průvodce chodbou nejdražšího hotelu krajského

města. Byli zde s Návštěvníkem ubytovaní za peníze z fondu E ministerstva školství, protože exkurze v oné tuctové škole byla naplánována na celý týden. Právě se blížil k Návštěvníkově pokoji, potřeboval s ním probrat plán dalšího dne, když uslyšel zvláštní kolotavý neutuchající zvuk. Nepřikládal mu příliš pozornosti. Všiml si ale, že dveře pokoje jsou pootevřené. Zatůkal. Neozývalo se nic než onen hluk, který si náhle začal získávat jeho pozornost. Nakonec bez pozvání vstoupil.

Skrze rám otevřených dveří, které vedly z chodbičky apartmánu do obytného pokoje, zahlédl ve velikém křesle sedícího Návštěvníka. Průvodci provál hrudí záchvěv odporu, který jej roztrásl. Návštěvník měl hlavu mírně zvrácenou dozadu a své široce otevřené oči měl zapadlé tak, že byla vidět jen bělma. Jeho tělo se chvělo v mírných rtuťovitých záškubech. Průvodci došlo, že ony záškuby souvisí s obrazy, které se ve velké rychlosti odvíjely a střídaly na jeho oděvu – teprve nyní si jich všiml. Okamžitě se do nich vpil a nemohl se odtrhnout. Propadl se do obrazů. Stal se jejich součástí.

Stojí ve starodávné školní třídě. Mohutná škamna jsou seřazena do třech řad oddělených uličkou. Je učitelem, který nyní prochází jednou z nich. Každé dítě je na dosah jeho pohledu. Náhle je dítětem. Je v hledáčku procházejícího učitele. Přestává si kreslit, obrací list a předstírá, že upravuje rovnici o dvou neznámých. Třída prochází proměnou, vše se prolamuje do moderních tvarů. Lavice jsou odlehčené, stojí na lehkých železných nožkách, ale zachovávají své tradiční rozestavení. Katedra, lavice... místo černé tabule whiteboard s možností projekce – ale přece, vše je tak povědomé, tak bytostně známé. Prochází jednou z uliček. Ten pocit je tak stejný. Je učitelem, prochází uličkou, děti mírně ševelí a hrbí se nad zadaným úkolem, a je to právě ten pocit moci, ten pocit dohledu, ta možnost jedním přehlédnutím zhodnotit vše, co jej naplňuje všeprostupujícím uspokojením, co je tak známé. Náhle je dívkou, k níž se blíží učitel. Zbrkle zavírá knihu pod lavicí a předstírá, že pracuje na větném rozboru. Třída mizí a v roztřesených konturách se postupně zvýrazňuje jiný a přece stále podobný prostor. Ocitá se v nemocnici. Velká, podlouhlá nemocniční místnost s postelemi vyskládanými tak, že doktor procházející koridorem uprostřed může popatřit pohledem na každého nemocného. On je oním doktorem. Jde a vidí. Nevšímá si utrpení, protože ví, že je jich hodně a jakákoli emoce ho vyřadí ze schopnosti podat slušný rutinní výkon. Je ale zároveň jedním z pacientů. Má popálený obličej, skrývá jej před pohledem onoho doktora a pěkné zdravotní sestry, která jde dva kroky za ním. Po hrubém stříhu se náhle nachází ve vězení. Je dozorcem. Ze své promyšleně umístěné pozorovatelný vidí jedním pohledem do sedmi cel v prvním i

v druhém patře. Průčelí jednotlivých cel jsou z tvrzeného skla. Každý z vězňů může být 24 hodin jako na dlani. Jediný pohyb neskryjí před jeho očima dozorce. Když se pootočí o 30 stupňů, vidí dalších sedm cel atd. Opět se objevuje škola, školní chodba plná žáků. Ten pohled zná. Ano, zná! Ale odkud? Není to žádná z oněch škol, které viděl před chvílí. Není to jeho škola, kde strávil dětství. A přece je v tom něco tak známého. Náhle mu to dochází. Nyní ty koketní oči a za chvíli támhle jedna žákyně tahá druhou za vlasy. A hned zase v továrně. Lidé se unavení valí po směně domů. A náhle dlouhá ulice mezi baráky v táboře. Prší. Kdesi z výšky hlídacích věží hrozí nebezpečí. Lidé se zběsile rychle pohybují, on mezi nimi. Padá mu z nohy dřevák ztěžklý bahnem. Úzký prostor ohrazený železným plotem, nachází se v náhončí části jatek. Postupuje uprostřed vyděšených zvířat vstříc... čemu? A je zase na vyvýšeném místě a shlíží na skupinu skotu, jak podél železných hrází táhne pomalu, ale jistě k pistoli. Dává pozor, vše vidí. Musí to moderovat: Hou, támhle je přibrzděte, tady je popožeňte. A opět škola, vychází ze třídy a jde pulzující chodbou žáků. Pohybovat se v dané lavině vyvolává onen dobře známý, nepříjemně dusivý pocit.

- Pane Matěji... pane Matěji, promiňte, probudil jej z vytržení náhle hlas Návštěvníka, netušil jsem, že jste zde. To je nemilé, že se vám nevěnuji.

Návštěvníkovy oči se již do Průvodce vpíjely živoucími panenkami. Vstříc čemu?, doznívalo v Průvodcově hlavě. Co to bylo za ohavnou smršť obrazů? To všechno je tak nechutné. Musí o tom informovat nadřízené. Od začátku mu byl Návštěvník nepříjemný. Podezřelý! Tak úlisně jiný. A za těmi všemi řečmi je jen jeho hra. Jak to, že mu ty kreatury nahoře skočí na všechno?!

- Abychom tomu potřebnou dali formu, zvedl druhý Mára hlas a obrátil se na vedoucího premiérova politického týmu, musíme to dostat do televize! Potřebujeme apgrejt sociálních sítí. Televizi, s níž sociální sítě propojíme a utvoříme těleso samostatně se valící celým mediální prostorem, které zasáhne všechny vrstvy. Musí to mít jiný grády než ta dnešní sterilní reportáž na tři minuty. A musí to být celý týden, dokud tam ten..., obrátil se na Pastýře.

- Mimoszemšťan.

- Mimoszemšťan... bude chodit!

Od toho okamžiku neřekl nikdo z marketingovém týmu Návštěvníkovi jinak než Mimoszemšťan.

- Ale Harantov ne!, pronesl kategoricky vedoucí. Moc dobře víte proč.

- Jenže žádná jiná televize na to zatím nekývla a my nemáme čas!

- A proč si myslíte, že na to kývl Soukupčík.

- No jasný, že v tom jede Zoban. A co? Stejně nás má na talíři. Tohle by mohl být moment, kdy změníme rozložení karet.

- Vzpamatujte se! To jakože už nebude hrozit trestní stíhání? Nebo co?

- Zavoláme premiérovi a uvidíme, druhý Mára při tom nenápadně pohlédl na Lucii. Předseda přeci musí dobře cítit, pokračuje Mára, že je potřeba konečně něco udělat! Že vypadá už jen jako užitečná kobliha!

- Moc dobře cítí, pronesl ledově vedoucí politického týmu, že je to potřeba vysedět, protože teď máme v rukou kulový!

- Zavoláme, uvidíme, usmál se konečně druhý Mára a pokývl na Lucii.

- Vstoupil jsem, přerušil ponuře napjaté ticho Průvodce, dveře byly otevřené, promiňte.

- Klepal jste... předpokládám, navázal mírně Návštěvník, a já nereagoval. Víte, v takovém stavu, v jakém jste mě viděl, přemýšlím. Promiňte, že jsem vás neslyšel.

- Přemýšlíte... hmm.

- Pane Matěji, já vím, že nejste jen můj průvodce po škole a po tomto městě. Že, přirozeně, musíte informovat nadřízené. To je v pořádku. Ostatně, jsem zde proto, abychom si povídali. Jde nám přeci o stejnou věc... Trochu jsem se informoval. Jste na ministerstvu od té doby, co jste nedodělal doktorát z historie. Jste tam relativně dlouho. Ale podle všeho, co se mi o vás podařilo zjistit, vám stále o něco jde. To je docela velká vzácnost, nemyslíte? Dokonce bych řekl, že nám oběma jde o to samé, nebo přinejmenším o velmi podobné. Chcete se mě na něco zeptat?

Průvodce si chvíli rovnal myšlenky. Nevěděl, jak to vlastně vyjádřit.

- Co to mělo znamenat? Co znamenaly ty obrazy na vašem obleku. Proč právě tyhle obrazy a proč právě v tomhle pořadí? Škola... nemocnice, vězení, koncentrák, továrna a zase škola. A... jatka, jatka tam byly taky.

Napětí náhle začalo po jeho těle stékat a mizet pryč. Teprve po chvíli si všiml, že Návštěvníkův oblek jemně plápolá žlutavou a narudlou barvou. Jakési meditativní plamínky, jako když se člověk dívá do třepotajícího se ohně. Bylo mu náhle volněji, úzkost mizela, ale s velkou pravděpodobností to nemělo nic společného s tím, jak položil svoji otázku.

- Nejdřív odpovím na vaši poznámku, zda je to, ukázal na svůj oděv, přemýšlení. Naše šaty sice můžeme svléci, ale přesto jsou čímsi jako součást naší mysli. Vybavuje nás přídavným, vizuálním jazykem. Ne že bychom bez toho nedokázali přemýšlet. Stejně obrazy, které jste viděl, jsme schopni generovat v našich hlavách. Ale když se objevuje stejný obraz v našich hlavách i na našich oblecích, jsme schopni hlubší, emočně přesnější a velmi rychlé analýzy. Jedná se o něco podobného, jako když přemýšlíte a zároveň o tom s někým mluvíte. Prohlubuje to detaily. V tom zdvojení si všímáte věcí, které byste nebyl schopen zachytit, kdyby vám myšlenky v nitru jen nejasně a rychle zurčely. Proto někdy při přemýšlení mluvíte nahlas, i když tam nikdo není. Nebo si začnete myšlenku zapisovat, což je ale úmorně pomalé. Problém jazyka je v tom, že je příliš přímočarý a jednosměrný. Představte si, že byste mohl pozitiva jazykového vyjádření zkombinovat s pozitivou vizuálně-audiálního prožívání a vrstvení. Jazyk dokáže pracovat s abstrakcí. Bez ní se člověk nikam nedostane. Ale v abstrakci se zároveň mnoho věcí ztrácí. Jenže vrstvení prožívání vytváří abstrakci nikoli tím, že zobecňujete, ale vrstvením. Dokáže jít podstatně hlouběji. Klade obraz-prožitek na obraz-prožitek a na další obraz-prožitek a na další. A jestliže ten proces jde správným směrem, pak náhle vidíte abstraktní věc zcela konkrétně – vidíte to téměř neměnné, ale zároveň i s masem rychle se proměňující reality. Jakoby v jediném okamžiku vidíte, co odpadává a co zůstává. V případě vrstvení prožitků uchopujete abstrakci způsobem, který je přístupný i těm méně nadaným. A ke všemu je to zároveň podstatně rychlejší.

Návštěvník zmlkl a díval se na Průvodce. Ten téměř neznatelně zatřepal nechápavě hlavou.

- Jde mi o to, abyste mi dobře rozuměl, promluvil nakonec Návštěvník, ty vyvrácené oči v sloup jsou jistě odporné. Musí to vypadat neuhnutně. Nepříčetně. Ale představte si Einsteina. Jak prochází bernskými ulicemi, má nepřítomný pohled a něco si pro sebe žvatlá. Náhle se zastaví, zamáchá rukama a zase se rozejde dál.

Průvodce na něj potichu a přísně hledí. Trvá to dlouho.

- A moje otázka?, prolomí Průvodce nakonec ticho.

- Prostor!

- Prostor??

- Ano!... Uspořádání prostoru! To, co rozložení prostoru umožňuje a co nikoli! Čemu brání a co naopak podporuje!... Co měly společného všechny ty prostory?... Myslím to, co jste viděl – škola, nemocnice, věznice, továrny a tak dále?

- Koncentrační tábory... jatka...

- Ano, ano! I to!

Napjatá chvíle. Ticho. Průvodce si náhle vybavuje prožitek učitele a žáka, dozorce a vězně, doktora a pacienta. Příkladá je na sebe. Něco odpadá a zbytek je nečekaně dokonale viditelný.

- Pohled. Přehlednost. Dohled. Jakási průhlednost, kterou vládnou ti, co mají vidět...
Ti, které systém umístil tak, aby viděli!

Návštěvník tiše hledí do Průvodcových očí a neznatelně pokyvuje. Průvodce po chvíli pokračuje:

- Ostatní se brání. Ať už mají nebo nemají, co skrývat, hledají místa, kam pohled nedosáhne...

- Co jste cítil, když jste chodil do školy?, zeptal se potichu Návštěvník.

-... Tlak. Tiskl mě... Vlastně nejdřív ne. Ale s přibývajícím věkem byla ta tíha stále větší... Cítil se ve mně vzpíralo. Každý den. Nejdřív ty chodby! Pak ta třída! Pak ty lavice! A to sezení! Bublalo to ve mně, chtělo to ven!... Když jsem pak dva roky učil, než jsem šel na doktorát, tak ten tlak se mi zhmotnil na chodbách, kde jsem musel držet dozor. Bylo to strašné. Neustálý tlak. Studenti chodí, běhají, je jich plno. Nemůžou být ve třídách, protože tam byli celou hodinu, a tak je cosi vypudí na chodbu a oni jako lvi v kleci tlačí a řvou... A vy musíte být ten, který je... který je... mo-de-ru-je...

Průvodce umlká. Ta vzpomínka ho zavaluje.

- Otázka je, vstoupí mu do jeho mlčení Návštěvník, proč se takové prostory staví...
Proč se staví? Co je výhoda takové architektury?

Ticho. Průvodce cítí náhlý vztek. Co si se uvnitř něho proti Návštěvníkovi bouří!

- Pomůžu vám. Podívejte se, Návštěvník ukazuje na svůj oblek.

Opět plná třída žáků. Sedí a se skloněnými hlavami pracují. Nahrbená záda. Někteří hledí do oken. Místnost vypadá příliš nahloučená. Když paní učitelka dává povel, děti vstávají a vytvářejí skupinky. Sesedají si různě, ale třída není dostatečně prostorná. Proto přes sebe přeskakují, ruší se hlukem, učitelka tiší jejich projevy skupinové práce. Hlava na hlavě, noha na noze. Dokud žáci spořádaně seděli v lavicích, bylo tam jakž takž přehledno, ale teď?... skrumáže, hluk, zvýšené hlasy dohadování. Průvodci dochází, že je to záznam ze třídy, kterou dnes navštívili. Náhle zazvoní. Paní učitelka má mnoho práce s tím, aby žáci odevzdali projektové papíry, na kterých budou pracovat příště. Pak se odjistí granát a děti vybíhají na chodbu. Ještě je slyšet zakřičení jiné paní učitelky, která má onu přestávku dozor. Střih, objeví se jiná třída, žáci ale sedí velmi podobně jako v té předcházející.

Nahečmaní v lavicích. Obraz se náhle mírně rozvlní a postupně se objevuje jiný obrázek. Průvodce je v hale klecového chovu nosnic. Vypelichaní ptáci jsou tísněni prostorem železných konstrukcí, v němž bojují o možnost minimálního pohybu. Obraz přechází na záběr z vepřína, kde v nevelkých kotcích z železných trubek se tísní selata, jež se na sebe vrhají, narážejí do sebe, kvičí a bolestivě si ožírají uši a ocásky. Návštěvníkův oděv našťestí bělá a záznam se pomalu vytrácí. Průvodce mlčí.

- Začíná to, pane Matěji, prostorem. Není náhoda, že vznik masového chovu dobytka a vznik moderních škol spadá do stejné doby. To všechno pohání jedna racionalita, jedna myšlenka. Ta buduje jatka, vězení, školy, koncentráky... Ale ta nejdůležitější otázka! Když jsme nahnáni do takového prostoru, co po nás ti, kteří nás tam ženou, chtějí? Co po nás chtějí, ať už si to uvědomují nebo ne?

Ted' to vidí. Vrstvení! Průvodce cítí nenávist. Nikdy předtím to nedokázal domyslet! Kdyby z každého člověka byla stejně opracovaná, stejně rozměrná, stejně nepohyblivá krychle, vešlo by se do tříd mnohem více lidí. Z toho ale vyplývá, že když se chce, aby lidé byli stejně opracovaní, stejně rozměrní, stejně nepohybliví, tak je nutné je nahustit do sevřeného prostoru. Vše další, co je ve škole běžné – uspořádání třídy, pravoúhlý systém chodem, rozměry jednotlivých místností, zvonění, dozor, zkoušení... – jsou prostředky, jakými lze to neskutečné hloučení zvládat.

Plný vzteku se vydal ke dveřím. Než odešel, prudce se obrátil k Návštěvníkovi a jedovatě se zeptal:

- Proč se o tom nemluví?

- Ale mluví. Jenže málo, moc málo... Ostatně, vás to dnes napadlo také poprvé, ne?

Asi po dvou hodinách Průvodce zaklepal na dveře apartmánu podruhé. Tentokrát jej Návštěvník vyzval, aby vstoupil. Usmíval se a ukázal na svůj oděv. Cosi se tam klidně odehrávalo. Jakási oblá, vzdušná a prosvětlená budova s velkými zdvojenými francouzskými okny vedoucími mimo budovu na trávník a dále do vzrostlého řídkého lesa. V prostoru mezi první a druhou řadou oken byly vyskládány boty a na malých dřevěných věšácích bylo odloženo oblečení. Za tím se v mírném setmění rozevíral vnitřní prostor, kde se klidným tempem pohybovaly jakési postavy.

- Škola, kam chodil můj bratr. Záviděl jsem mu. Je to překrásné místo... Co se děje?, změnil intonaci Návštěvník.

Průvodce najednou nevěděl, jak má začít, jak to vyjádřit. Zakoktal se.

- Volali od premiéra. Zítra před vyučováním chtějí pokračovat v natáčení. Premiér má přijet a společně s vámi krátce promluvit před kamerou. V půl osmé tam máme být. Chtěli by, aby to probíhalo celý týden.

- Hmm. Tak jo.

- Ta šou ale nebude vaše šou.

Návštěvník se usmíval a zdálo se, že je myslí u obrázků, které se na jeho oděvu nepřestaly pohybovat. Po chvíli pronesl:

- Tak to se budeme muset snažit, aby to byla trochu i naše šou... Podívejte se na tohle!

Nakonec Průvodce poslechl. Vpil se do prostorů utopiánské školy. Stěny tříd jsou proměnlivé. Chodby oválné a vzdušné. Lidé v klidných pohybech proudí prostorem jako andělé. Vše jako by sebou navzájem prostupovalo. Díky proskleným velikým oknům vnější prostor splýval s vnitřním, podobně jako jedna třída s druhou, jako třídy s chodbami. Vše bylo zaoblené, včetně pohybů lidí. Po chvíli se Průvodce uvolnil, dokonce se začal usmívat.

Nakonec hlesl:

- To je neskutečný! Je to tak jednoduchý!... Prostor! Proč se o tom nemluví?

- Mluví. Ale málo... málo...

Úterý: Normování času

Průvodce nemohl dlouho usnout, a proto zaspal, a proto si nestihl dát kafe, a proto byl nyní tak strašně unavený. V dlaních svíral papír, na který si ráno v recepci hotelu nechal vytisknout pro Návštěvníka důležitou informaci. Jeli taxíkem. Nakonec se odhodlal dát ten papír Návštěvníkovi před oči.

- Viděl jste to? Na twitteru se to objevilo kolem půlnoci.

Návštěvník se usmál a odsunul papír. Po kratinké pauze začal z paměti citovat:

- Čau lidi. Je pozdě. Celý den jsem makal v Ostravě. Ale musím se s vámi o to podělit! Vzdělání! Žádná montovna...

Návštěvník citoval a přitom chvíli mluvil jako premiér, chvíli jako Pastýř a pak zase jako premiér a poté zase jako Pastýř. Průvodce si náhle všiml, že se celý text postupně zobrazuje na Návštěvníkově oděvu.

- Naše republika musí být plná možností! A k tomu je potřeba fakt dobrý vzdělání! Naše vláda do škol už delší dobu leje velký peníze... To není náhoda! Víc dnes v půl osmý večer v televizi. Já a Návštěvník!

Průvodce nevěřícně hleděl na Návštěvníka. Ten trochu provinile pokrčil rameny a přitom obrátil dlaně vzhůru. Stále se se mírně usmíval a pronesl:

- Víte, ten oděv umí spousty věcí. Zaprvé: to, co se na něm zobrazuje, mi v určitém nastavení může v hlavě naskakovat, jako bych v ní měl divadelní nápovědu. Zadruhé: moje hlasivky si můžu s oděvem propojit takovým způsobem, že jsem schopen bezprostředně modulovat řeč podle hlasu a nejčastější intonace člověka, kterého si z naší databáze vyberu.

Průvodce se překvapeně usmál. Z ničeho nic se Návštěvník obrátil na taxikáře.

- Pane, zastavte, prosím! Odtud půjdeme pěšky. Kolik Vám dlužíme?

Když taxikář odjel, zašeptal Návštěvník cosi Průvodci a vydali se na cestu ke škole.

Konečně se uprostřed prstence sídliště objevila. Byla jím pevně sevřena a vypadala jako hranaté srdce labyrintu. Před hlavním vstupem již všichni nervózně postávali. Kameraman, moderátor s mikrofonom, technik s ještě jedním mikrofonom na dlouhém ručním držáku a ministerský předseda. Opodál stál jeho marketingový tým. Ještě více v pozadí, méně známý člověk z prezidentovy kanceláře. Návštěvník přidal do kroku a vesele se rozhlaholil:

- Přátelé, odpusťte. Taxík měl defekt, a tak jsme museli dojít pěšky. Naštěstí to

nebylo daleko.

Na Návštěvníkově oděvu se téměř neznatelně rozhlaholily žluté a rudé plamínky. Tak jemně, že si jich téměř nikdo nevšiml.

Moderátor se podíval na předsedu.

- Tak, co pane premiére, můžeme začít?

- Áno.

Z jeho hlasu však bylo cítit, že z jakéhosi důvodu není ve své kůži.

- Tak, jdem' na to. Pane premiére, vy tady. Pane, ukázal moderátor na Návštěvníka, vy vedle něj. Asi sem. Ano. Můžeme? ... Jedem.

Kamera začala příst.

- Stojíme zde, před školou, odkud státní televize včera odvysílala první záběry. Na rozdíl od našich kolegů, my společně s vámi tuto příležitost budeme mapovat po celý týden. Oba protagonisté, pan premiér a Návštěvník, jsou opět zde. Pane premiére, otáčí se k němu, co Vás napadlo, když jste zde stál včera po boku pana... pana...

- Návštěvníka, usmál se Návštěvník.

- Že je to, pane redaktore, jedinečná příležitost. Když jsem tady stál s naším přítelem, mírně se natočil k Návštěvníkovi, tak se mi vybavily...

V ten okamžik mu Návštěvník položil levou ruku kolem ramen a pravou do kamery udělal „V“. Premiér na něho vyděšeně pohlédl. Pauza byla dlouhá. Nakonec však premiér přece jen navázal. Jeho hlas byl ale rozostřený a nejistý.

- ... tak se mi vybavily všechny ty chvíle...

V ten okamžik jej Návštěvník levou dlaní mírně poplácal po rameni a opět do kamery udělal „V“. Premiér pohybem ramen instinktivně setřásl Návštěvníkovu ruku a ten ji nechal sklouznout. Premiér na něj nasupeně vzhlédl, ale Návštěvník se zájmem hleděl střídavě na ministerského předsedu a do kamery a mírně při tom pokyvoval hlavou.

- ... všechny ty chvíle, kdy jsem se ve škole cítil zle. A proč? Lebo ta škola nebyla dobře ... udělaná...

Pastýř pohlédl na Lucii a oba mírným pohybem hlavy sdíleli své zklamání. Návštěvník se ale stále usmíval, díval se přátelsky na předsedu a mírnými pohyby hlavy ho povzbuzoval.

- Já i vy víme, že naše školy nejsou zatím dobré. Preto naše vláda leje takové peníze do vzdělání! Na platy učitelů a tak... Jde o naše děti. O naši budoucnost'!... Když jsem dnes... vlastně včera – vidíte, pořád makám... a tak mi to splývá – když jsem včera jel z Ostravy... Předseda náhle zmlkne. Vzpomíná, jak má vlastně onu větu o Ostravě a pracujících a

sociálně vyloučených dokončit. V tu chvíli mu ovšem dochází, že ještě neřekl nic o pracujících a sociálně vyloučených. Ta skutečnost jej ještě více zbrzdí. A tak, když mu Návštěvník vstoupí do řeči, vypadá to, že zachraňuje premiérovo vystoupení:

- Pan premiér je moudrý muž, obrací vážný pohled do kamery. Ví stejně jako kdokoli z nás, že způsoby, jakými jsou děti vzdělávány, vedou k nečekaným důsledkům. Místo, abychom v žácích vzbuzovali zájem o poznání a radost z učení, dokonale jim je znechucujeme. Dokonce v nich budujeme odpor ke vzdělání i ke škole jako instituci. A bohužel, nejen to! Kdesi v podvědomí – aniž nám to dochází – v nich budujeme také odpor ke společnosti, která je do takových škol nutí chodit. A následně to stojí nesmírně mnoho úsilí a peněz než tihle lidé pochopí, že ta společnost je také jejich společností.

V tu chvíli se obrací k ministerskému předsedovi a zadívá se mu láskyplně do očí.

- A pan premiér dělá skutečně obdivuhodnou práci. Investuje do vzdělání a já věřím, že bude investovat ještě odvažněji. Mám pravdu, pane premiére?

Ten s pootevřenými ústy nevěřícně hledí na Návštěvníka a po chvílce zmateně odpoví:

- Áno.

- Proto musím ocenit, že pan premiér vzal vzdělání skutečně vážně, o čemž svědčí jeho poslední tweet...

V tu chvíli se ze školy ozývá zazvonění.

- Velice se omlouvám, usměje se do kamery. Jak se tady u vás říká „škola volá“. Dnes budeme s panem kolegou z ministerstva sledovat zvonění. A zvonění to není jen tak, dámy a pánové, to je zákon. A my jej musíme následovat.

Návštěvník se naposledy usměje do kamery, poté podá ruku zkoprnělému předsedovi, natahuje ruku k moderátorovi a gestem zdraví všechny přítomné. Lehce poplácá po rameni Průvodci, aby se společně mohli vydat ke škole.

Vešli právě včas. Jakmile byli uvnitř, školník za nimi zamkl vchod. Od této chvíle kdokoli, kdo bude chtít vstoupit do školy anebo z ní vyjít, bude muset nahlásit své jméno a ohlásit důvod narušení režimu. Návštěvník se ještě přes prosklené dveře otočil ke skupince před školou. Kameraman balil kameru. Druhý Mára si však začal cosi divoce vysvětlovat střídavě s premiérem, střídavě s moderátorem, střídavě s ostatními z marketingového týmu. Lucie nakonec kývla. Poté se kameraman sehnul a z pouzdra kameru opět vytáhl.

- Á, tady se bude ještě natáčet, pronesl pobaveně Návštěvník k Průvodci.

- No jo, ale z toho, co jste tam předvedl, moc nezůstane.

- Moc asi ne. Ale nebudou to mít tak jednoduché.

Návštěvník se usmíval a pokračoval chodbou dále do útrob školy. Z konce vstupní chodby na ně zamávala Kristýna – slečna učitelka, která je měla provádět první dvě hodiny. Návštěvník se zarazil. Otočil se k Průvodci a rychle na něho vychrlil:

- Matěji, všímejte si dnes zvonění. Všímejte si detailů.

Návštěvník s Průvodcem a s vyučujícími, kteří je měli v danou chvíli na starosti, procházeli chodbami a třídami. Všude vstupovali s rozpačitou pokorou a s touhou splynout, ale všude působili jako velké planety. Zakřivovali prostor. Návštěvník se usmíval, klopil zrak, když se svojí destičkou fotografoval, tak se zároveň omlouval. Občas jim o přestávce některý z učitelů uvařil čaj a nad ním se dávali do rozhovorů. Rozhovory byly ale napjaté. Mluvili s Návštěvníkem – s bytostí, kvůli které zde už druhý den natáčí televize – a ještě s kýmsi z ministerstva. Cítili se nesví. Jako pod spalujícím zrakem školní inspekce, pod zrakem všech těch mediálních odborníků na školství, pod zrakem rozumradujících rodičů. A přesto z Návštěvníka vyzařoval zájem a pochopení. Ten druhý, ten z ministerstva, byl sice stále zachmuřený, byl podezřelý, jenže nebezpečí z něho postupně přestávalo vzlínat. Bylo filtrováno přes Návštěvníkův radostný stín, díky kterému se Průvodce zdál být stále více přijatelný. Nakonec se před nimi učitelé uvolnili.

Kolem druhé hodiny odpoledne už byla škola částečně vylidněná. Odešla většina žáků prvního stupně. A přesto byla atmosféra napjatější, jako by se koncentrace žáků ani nezměnila. Pubertáci z druhého stupně o přestávce kroužili po chodbách podobni lapeným levhartům. Hormony se vzpouzely, a proto někteří běhali, jiní zkoušeli různé mocenské hry, které se občas prolamovaly v náznaky fyzického násilí, další se zapojili do dávných rituálů dotyků a polibků. Učitelé to podvědomě monitorovali a ti zkušenější ve zkušených dávkách zkušeně zasahovali tak, aby byla situace udržitelná. Určitá část těch méně zkušených podvědomě toužila naučit se tomuto delikátnímu umění přehlížení a zásahů. Po deseti minutách zazvonilo a to málo domnělé volnosti se zase začalo rozplývat.

Průvodce procházel chodbou, vracel se do třídy. Náhle po celém těle zaregistroval změnu rytmu. Vylekalo ho to. Masa žáků přidala na pohybu. Jakoby někdo zahřál prostředí a atomy se rozkmitaly. Zpoza rohu se proti němu náhle vyřítil brýlatý obtloustlý mladík s berlemi a málem ho porazil.

- Promiňte, vykřikl, když jej díky složitému manévru těla a berlí jen tak tak minul, zvoní.

Teprve v tu chvíli si Průvodce uvědomil, že přeslechl zvonění. Začínal se toho zvuku děsit. Byl všude přítomný. Vešel do třídy. Žáci právě vstávali na začátku hodiny. Díval se na ty postavy, většina z nich se nějakým způsobem opírala o lavice, byla nahrbená, někteří znuděně žvýkali. Vypadali jako přesládlé hrušky, které musí každou chvíli spadnout, ale přesto tam v onom okamžiku věčnosti viseli jakoby vytrženi z času a hleděli před sebe na učitele, který tam stál ... a stál ... a čekal, až se třída uklidní.

Zatímco se Návštěvník s úsměvem rozhlížel kolem sebe a přitom fotil, aniž by se vždy po prvním snímku zapomněl potichu a s provinilým úsměvem omluvit, Průvodce se propadal do zvláštního stavu vytržení. Náhle opět zazvonilo. Hodina skončila. Žáci vstali a režim pohybu se změnil. Průvodce se díval na Návštěvníka, který se usmíval, povídal si s vyučujícím o právě proběhlé hodině, klopil při tom oči a pokyvoval hlavou.

Průvodce se nyní ocitl na chodbě nějaké postarší budovy, procházel jí. Po levé její straně byla řada stolců s prosklenými vitrínkami, kde byly vystaveny nějaké obrázky a texty – týkaly se vzniku místního JZD. V ten okamžik se ozvalo dunivé zazvonění. Atmosféra se změnila. Za okamžik se otevřely dveře, většinou ze tříd jako první vycházeli učitelé, po nich se na chodbu vyhrnuli žáci. Průvodce se začal topit v závalu energie. Opět se nachází v nějaké škole, je ale učitelem a sedí ve sborovně za stolem. Zvonění. Znechuceně vstává, odkládá přípravy na přespříští hodinu, bere si pomůcky na tuto hodinu a společně s ostatními se dá do pohybu. Ozve se parní píšťala, cosi se změní, i když stroje stále ještě dobíhají. Lidé zvedají zpocené hlavy od pomalu se zastavujícího pásu, narovnávají se, utírají si pot, protahují ruce a záda a začínají se společně bavit. On na ně zírá z vyvýšeného místa. Má pocit úlevy, vše probíhá dobře. Lidé pod ním se se svačinami v rukou rozcházejí na přestávku, někteří míří na záchod. Blíží se vizita, oznámila rychle chodbou procházející sestra, všichni se odebírají na pokoj, ke svým postelím. On s ostatními čeká na příchod družiny vizitářů. Sedá si na svoji postel, je trpělivý. Ozve se ostrý zvuk, dozorci postupně otevírají katry a před cely se řadí vězni. Automaticky se otáčejí ke stěně a hrozen tří uniformovaných mužů vevnitř cel prohledává osobní věci. On jde a rutinně si prohlíží záda vězňů, kteří již stojí čelem ke zdi. Cítí svoji levou ruku zavěšenou na pásku služebních kalhot. Na ocelový zvuk palicí rozeznívané kolejnice tahá za řetěz, pod ním se zvedá mřížovaná brána a honáci se železnými tyčemi dávají býky do pohybu. Ti postupně zvyšují rychlost pohybu. Za okamžik jsou jako lavina. Náhle je uprostřed stáda, ještě chvíli doznívá zvláštní porozumění onomu zdvojení – před chvílí

zvedal bránu, nyní je v onom stádu rozpořybovaných šestimetrákových řěl, řeřtř chvřlř nřco řhápř, ale za okamřřk se nořřř do vřdomř zřvřřete. Űdery řeřeřznřmi tyřemi bolř, a tak přřd nimi Űtřřká, buřenř řej vede k instřktivnřm řeakcřm, snařř se stořit do strany, ale prostor mu to nedovoluje, mřře jenom dopřřdu. řřm vřc se tlařř, třm je řeho buřenř a buřenř ostatnřch intenzivnřjřř, stoupá v nřm touha zařřtořit, náhle se pohyb zastavuje. Opřř se ozve nepřřjemnř zvonivř zvuk, jakřsi skřřpřřnř a vře kolem nřho i on sá m se zase dává do pohybu. Prřvodce se od obrazu záměrně oddřluje, přřd nřm vystává Návřřtřvnickřv oblek, kterř postupnř břřlá. Vystoupil z vrstvenř.

- Co jste, Matřřji, nyní prořřřval.

- Jako ten břřk?... Nevřm, jak to popsát. Zmatek. Vřechno se dřřlo nřřak kolem mř. Byl jsem v takovřm stresu, ře řeřtř řed' řřtřm tlak na prsou.

- Co to bylo za zvuk?

- Buřenř?

- Ne, ten zvonivř zvuk.

- Nevřm.

- Zvuk kolejnice. Po řejřm zařřnřenř se zvedla dalřř mřřřřová vrata a řást stáda mohla pokračovat dál...

- Kdyř jsem byl v tom břřku, nevřdřřl jsem, co je to za zvuk. Jen se řosi kolem mř pohybovalo a řá buď řel, anebo stál...

- Kdyř by lidř, pokračoval Návřřtřvnick, kterř ty procesy řřřř, nechtřřli, abyste vřdřř, co bude následovat, tak udřřlajř vře, aby pro vás onen signál byl zcela bez vřřznamu nebo abyste si řej spojoval s vřřřnamy zcela jinřmi, nřř ve skuteřnosti znamenajř. Napřřřřklad kdybyste vystoupil na rampř v Osvřřřimř a dostal jste se do řady smřřřujřř k plynovřm komorám. Kdyby naopak ti lidř potřřřbovali, abyste rutinně plnil přřsně to, co onen signál symbolizuje, pak vás promyřřenřm opakovanř přřvedou k tomu, abyste to co nejrychleji pochopil. A přřsně tuhle cestu vřřřřřvajř ke svř organizaci nemocnice, vřřenř, kasárna, továrny...

- řřkoly, dořřekl Prřvodce.

- Ano.

- A je to tady, pánovř, pronesl pln napřřtř a nařřtvanosti vedoucí politickřho třřmu a podřřval se na druhřho Mάρu: Volal Sviňář, ře Zoban chce břřt zřřra u toho! Soukupřřřk řeho přřřtomnostř podmiňuje zřřtřřjřř natářenř. A my, pánovř, z toho Űř nemřřřeme vřřcouvat!

Pěkně jste to podělali!

Zatímco pojmenování kancléře se ustálilo velice rychle, nálepka pro prezidenta byla stále v pohybu. Zpočátku to byl Eman, poté Kemal, aby se následně proměnil Čuňana, a již několik posledních měsíců je Zobanem. To poté, co si Mára Pastýř, jednoho dne otevřel na notebooku Čuňanovu fotku. Ten na ní seděl vedle nově zvolené prezidentky sousedního státu a vypadal zoufale. Pastýř si zvětšil jeho tvář, aby zabírala celou obrazovku. Tak tam byl náhle Čuňan jen obličejem s mírně pozvednutou hlavou, propadlou bradou a s levou tváří, na níž bezmocně visela vytahaná kůže, která pomalu skelnatěla ke smrti. Snížená brada způsobila mírné pootevření úst. Obličej prosvětlovala nezvyklá, místy šedavá, místy žlutavá aura hlodajících nemocí, které ještě více prokreslily hnědě tmavé kruhy pod očima. Oči tím dostaly nádech zmatení, ale... Ale Pastýř v ten okamžik pochopil něco, o čem se sice občas mluvilo, ale on to právě teď konečně dostal až do morku kostí, do posledního neuronu svého mozku. Nyní pro to našel příhodné pojmenování. Vzpomněl si, jak jako chlapec viděl krtka, který se podivným způsobem posunoval po polní cestě. Ležel na boku a z posledních sil pohopkával k druhému okraji. Čímsi jaksi znetvořen, a přesto ještě plný hrdých sil, které jej táhly do klidu v trávě za okrajem cesty. Když se však tehdy k němu sklonil, pochopil, že je vše zcela jinak. V krtkovi rajtovali červi, brouci a mravenci s takovou nevraživou nekončící prudkostí, že souběh jejich pohybů, jimiž trhali tlející maso, rytmicky nadzvedávali mrtvé tělo. Z větší dálky to způsobovalo dojem, že se krtek obdivuhodnou silou vůle vymyká dosahu smrti. Ten člověk je úplně sám, došlo Pastýři. Vydán napospas lidem, kteří tvoří kolem něho stále více se svírající kruh a pumpou jeho vlastní ješitnosti a pomstychtivosti mu vhánějí vzduch do selhávajících plic. Všichni červi, brouci a mravenci, všichni ti poskokové chánů a vlastní hrabivosti, ti Nežratelní, Wellnerové, Prdíkové, Sviňáři, a další a další. A přece – ten jeho nos! Ten se tyčil k výšinám ze záhrobí obličej. Tyčil se o to víc, že jej zvýrazňovala utavená kůže prověšená pod lícní kostí. Vyčníval jako zobák dravého ptáka. Je to to jediné, co ho drží při životě! Živý-nemrtvý! Klíčem k jeho umění je jen ten jeho zobák. Ještě stále je nebezpečným ptákem. A nic na tom nemění, že sám Čuňan netuší, jakýže pták to vlastně je. Zoban! Pozor na Zobana!

Pastýřovi to došlo dlouho předtím, než Zoban odmítl odvolat ministra a poté jmenovat jiného. A dnes se Zoban zase zatnul! A opět do liščích očí. To nebude náhoda! Co jen za tím je? Že by už spadla klec a Zoban má v rukávu jinou cestu?

- A to není všechno, pronesl s pobavenou tváří Vladimír, volali z Trikokóty, že Stíňákovi lezeme do jeho školství a že se pak nemůžeme divit, když si nás v příhodnou

chvíli podá.

Vedoucí politického týmu je oba proklínal pohledem. Druhý Mára se na rozdíl od Vládi neusmíval. Mlčel. Přecházel z jedné očí do druhé. Nakonec tichým hlasem pronesl:

- Tak do práce! Musíme dát dohromady, čím nás může Zoba vydojit a připravit se na to! Potřebuju okamžitě vytěžit data průniku ‚prezident‘ a ‚školství‘. Přidejte k tomu ‚inkluzi‘ a ‚učňovské vzdělávání‘. Kdyby se tam objevilo cokoli zjevně pošahaného, přidejte to k tomu taky. Potřebujeme to co nejrychleji!

- Mám pro vás novou zprávu, řekl Průvodce, když se vrátil do Návštěvníkova pokoje, zítra se bude natáčet i s prezidentem.

- Pomalu se ze mě stává celebrita.

- Jo.

Návštěvník zvažněl:

- Pojďme raději dál. Vypadá to, že nemáme moc času.

Jeho oblečení zablikalo. Průvodce je opět ve třídě. Je hodina hudební výchovy. Měl by pracovat, ale potřebuje na záchod. Hlásí se, aby se dovolil, že může odejít. Může. Vyjde a na chodbě se vnímání jeho těla zcela promění. Potřeba vypustit moč se neodkladně prohloubí, podobně jako se zintenzivňuje nutkání rozběhnout se a třást přitom hlavou. Když se vrátí, stává se najednou opět součástí odtělesněného světa hodiny, předmětu, notového záznamu, který si z knihy opisuje do sešitu. V dalším obraze se nachází na vězeňském dvoře. Spoluvězni popocházejí, hloučkují se, vyprávějí si, dohadují se. On hraje s dalšími basketbal. Ozve se zařinčení. Kratičkový okamžik než mu dojde, že je konec. Zařazuje se a všichni husím pochodem odcházejí do baráků. Zazvoní na elektrický „zvon“ a krávy se samy dají do pohybu. Jdou směrem k nim. Ty, které se nepřidají ke stádu, seženou. Postupně je vhánějí do jejich boxů. Na pásu přijíždí savice stroje na dojení. Zatroubí parní píšťala, pás tovární linky se rozjede. Ten před ním si na chvíli z únavy schrupnul, přeslechl signál. Ruku mu to vtáhlo mezi posuvné válce pásu. Kosti zapraskaly, výkřik. Zvedá pahýl dlaně a krev se mohutně rozstříkne. Ozve se zvon, jde k závěsné posteli natažené mezi dvěma kůly. Ostatní se řadí ke stejným postelím zavěšeným podél obou stěn spálny. Rychle ještě porovnájí přikrývky. V tom vchází sekretář-vychovatel. Pozorně obhlíží všechny chovance. Je docela spokojený, proto tleskne. Všichni se otáčejí vlevo-v-bok. Na druhé tlesknutí se vyhoupnou na postel. Na třetí tlesknutí se přikryjí přikrývkou k bradě. Sekretář ještě jednou projde místností a poté zhasne svíčku a odchází. Opět zvonění,

tentokrát zvuk slyší. Zpoza rohu se vyloupne brýlatý obtloustlý mladík, který instinktivně udělá složitý pohyb tělem i berlemi, o které se opírá, a zvolá k němu cosi o zvonění.

- To se mi dnes přeci stalo, vytrhne se ze sledu obrazů Průvodce a překvapeně se podívá na Návštěvníka.

Návštěvník jen mávne rukou.

- Jaký byl převládající pocit?

Převládající pocit. To je pro Průvodce složité. Pocitů bylo tolik. Opět si v duchu promítá obrazy. Školní chodbu, věžeňský dvůr, krávy pomalu mizející v budově kravína, pás stroje poháněného párou potřísněný krví, spálnu plnou mladíků, která pomalu mizí v temnu zhasené svíce. Úlek z náhle se objevivšího brýlatého kluka. Nakonec přece jenom něco zůstává a pomalu krystalizuje.

- Oddělení. Signál odděluje jeden čas od druhého. A vlastně to není čas. Jakoby ten signál vytvářel jiné prostory. Prostor před jeho zazněním a po něm.

- Ano. Ten signál jakoby utvářel realitu. Ale ještě další transformace. Když jste vyšel na chodbu z hodiny hudební výchovy, nevstoupil jste jen do změněného prostoru, proměnilo se i vaše tělo. Stejně jako se proměnilo tělo vězňů, dokonce ještě před tím, než vpochodovaly do baráků. Nejen jiné prostory, ale i jiná těla! Poslušná těla.

Poslušná těla, poslušné prostory, poslušné obsahy, letělo hlavou Průvodci.

- V jednom prostoru, pokračuje Návštěvník, můžete – sice moderovaně, ale přece – běhat, v jiném prostoru nesmíte. V jednom prostoru můžete myslet na své potřeby, v druhém nesmíte. V jednom můžete alespoň částečně dělat, co chcete vy, ale ve druhém vám to přímo či nepřímo diktují druzí. Zvonění se tváří jako libovolný zvuk, ale ve skutečnosti je metafyzickým zákonem. Nebo opačně: Tváří se jako metafyzický zákon, ale přece je jen arbitrárním zvukem. Mimochodem, dokážete si představit školu bez zvonění? Průvodce se snaží... snaží se...

- Ne, řekne nakonec překvapeně.

- Takhle zvuk tvaruje i naše myšlení! Ovládá nás, i když jsme dávno ze školy. I když jsme relativně svobodní, i když na příklad pracujeme u počítače z domu. Ovládá nás. Ta zvonění si nakonec už děláme sami... automaticky. Už to po nás nikdo nemusí ani chtít, a přece to děláme. Neřídíme se vlastními rytmy, vlastními potřebami, vlastními postoji. Má to hluboký vliv nejen na naše myšlení, ale také na naše prožívání, na naše mravy... Žijeme předem naplánovaný život. Levá, pravá, tam a tady. Podívejte se, Matěji, ještě na toto.

Oblek se opět dává do pohybu, obrazy letí. Stojí v tělocvičně v řadě a společně s ostatními

dělá pořadové cvičení. Náhle je na střelnici, opět stojí v řadě a na signál píšťaly si zakládá ručnici k rameni, na další míří, na další zatahuje pojistku a na další strílí, na další spouští zbraň podél těla. A znovu. A znovu dokola. V přestávce k němu dojde důstojník a ukazuje, kam má do ramene opřít pažbu, jakým pohybem palce má zatáhnout pojistku. A dokola a dokola – a vše na pískání píšťaly. Konečně je důstojník spokojený. Vrací se do řady a martýrium zvedání a sklápění zbraně pokračuje. Píísk, píisk, píisk. Je učitelem a píše na tabuli vázaným písmem. Občas pohlédne na děti ve třídě, které sedí nahrbené a píší do písanky. Vyrazí mezi lavice a sleduje pohyb rukou. Většinou z nich rovná záda. Tady té napraví úchop tužky, támhle tomu posune loket mírně dozadu. Náhle stojí opět v řadě. Katr od jeho cely se s přibouchnutím zavře, otáčí se čelem ke zdi a dává si automaticky ruce k týlu. Zezadu k němu přistupuje bachař a rovná mu jeho zraněnou ruku. Ta se bolestí mírně sveze a bachař ji zase rovná. A zase. Pak musí vystoupit z řady a musí na signály dávat ruce podél těla a poté zpět dlaněmi za týl. A zase podél a zase za týl. Sedí za stolem a píše stále stejnou větu. Pod hrotem jeho pera se dokola objevuje věta: „Opiš stokrát: Nebudu se v hodině prát!“; „Opiš stokrát: Nebudu se v hodině prát!...“

- Tomu nerozumím, pohlédne Průvodce na Návštěvníka, jak to spolu souvisí?

- Hlavním signálem se rozdělí čas na profánní a posvátný. Posvátný je ten čas, který utváří prostor, v němž se musí poslouchat. Není náhodou, že to připomíná klášterní život. Ti, co budovali moderní vězení, armády, školy, továrny, se podvědomě inspirovali klauzurním životem středověkých mnichů... A když už je posvátný prostor vytvořený, pak jej dále můžeme dělit na menší a menší časové sekvence. Zkoušení, opakování, nová látka, zkoušení opakování, nová látka atd. Můžeme ho dělit na ještě a ještě menší díly. Na minuty, na sekundy, na setiny. Když do této časové sítě zachytíme jakoukoli aktivitu vojáka, vězně, žáka, můžeme jeho pohyby, jeho úkony neustále poměřovat s nějakou normou ideálního výkonu, protože jej lze v časové síti povinností snadno vytyčit. Pro to, aby časová síť vznikla a mohla fungovat, je podstatné, aby se vše opakovalo. Opakováním také přivádíme úkon jakéhokoli vojáka, vězně, žáka k onomu ideálnímu výkonu. Opakováním docilujeme, aby byla norma internalizována, aby se stala součástí jejich mysli... Většina právě vyvrstvených příkladů byla ze současnosti, ale poslouvejte jeden text z počátku 18. století.

Text se začne zobrazovat na obleku a Návštěvník jej silným hlasem z paměti simultánně recituje:

„... Po skončení modlitby učitel jednou udeří na ‚signál‘ a obrací se k žákovi, který má číst,

dá mu tak znamení, aby začal... Chce-li dát znamení tomu, kdo špatně přečetl písmeno, slabiku či slovo, aby je opakoval, udeří dvakrát po sobě na „signál“. Jestliže žák poté, co se měl opravit, nezačal znovu u slova, které špatně přečetl, protože přečetl několik dalších slov, učitel udeří třikrát následně po sobě, aby dal znamení, že se žák má ve čtení vrátit, a pokračuje v těchto znameních až do okamžiku, kde školák dospěje ke slabice či ke slovu, ve kterém předtím chyboval...“

Návštěvník pohlédne na Průvodce. Ten nakonec tiše promluví:

- Nevím, co tím vlastně chcete říct.

- Jsme doslova vpleteni do signálů. Ty nás všechny kontrolují. Žáky, vězně... učitele, bachaře, býky, honáky. Signály nás vedou, tvarují, normují. Zvonění je jen začátek celého procesu. Vlastně zvoní celou vyučovací hodinu.

- Ale dneska je to přeci jiný než před sto, dvě stě lety, ne?

- Ano. Určitě ano! Na povrchu se to mění. Dokonce dramaticky. Menší počet žáků ve třídách, Montessorri pomůcky, daltonský plán a tak dále. Někde dokonce žákovské parlamenty. Ale časová síť povinností zůstává, každý den se replikuje skrze naše hlavy. Přežívá v nich. Dnes je všechno humánnější, měkčí, ale signály námi hýbou neslyšně dál. Koupeme se v signálech a neustále a neslyšně nás formují. Vlastně nám zvoní celý život!

- Proč se ale o tom nemluví?

- Ale mluví, usmál se Návštěvník. Nejméně jedno století se o tom mluví a píše. A zakládají se alternativní školy. Nesmíte ale zapomenout, Matěji, že tady není nějaký zločinec, kterého stačí odstranit. Každý z nás má toho malého zločince v hlavě. A useknout si hlavy – to jen tak nemůžeme.

Středa: Normování obsahu

Protože měl prezident zpoždění, časový plán se narychlo přeskládal. Návštěvník s Průvodcem a s přiděleným učitelem už obcházeli třídy, zatímco premiér nasupeně seděl v ředitelně, odkud ho po půl hodině jeho lidé raději vyvedli, aby ve svém stavu neudělal nějakou nepřístojnost. Pak stáli před školou a bavili se o tom, co to zpoždění může znamenat. Když ale zjistili, že je z oken jedné třídy sledují patrně devátáci a ti odvážnější z nich na ně přes skla oken dělají silácká gesta, načež si ministerský předseda nahlas ulevil: Parchanti zasratí; odešli k vládním autům a popojeli dál od školy.

Kameraman si zatím s dalšími techniky dělal záběry z okolí školy. Potřebovali materiál pro případné „dojezdy“. Včerejší krátký dokument dopadl mizerně. Když se vystříhalo všechno to objímání kolem ramen, překvapené obličej, Návštěvníkovo pobavené pokyvování hlavou ve chvíli, kdy premiér přecházel do zkomoleniny svého rodného jazyka, když se vystříhala všechna ta „V“ a zkrátily se vstupy Návštěvníka, protože ty byly neúměrně dlouhé a cílevědomé v porovnání s nemastnými neslanými větami premiéra, nebyl žádný vhodný materiál, kterým by nakaširovali dotáčené záběry. V dotáčkách sice ministerský předseda relativně bezchybně hřímal o tom, kolik jeho vláda leje peněz do školství a že jemu jde o to, aby i chudí dostali šanci na slušné vzdělání, protože právě to je naděje pro celou naši společnost, ale ty záběry byly prázdné a tiché, neboť mezitím už začala vyučovací hodina a ruch ustal. Když dotáčeli, nikoho tato drobnost nenapadla. Jakmile se ve střížně pokusily zvukově a obrazově dotáčené záběry vyfutrovat, znělo to vše zcela odlišně než záběry s Návštěvníkem. Nejlepší by bylo Návštěvníka z reportáže úplně vystříhnout, ale to si zase nemohli dovolit kvůli tweetům a quickads, které marketingové týmy již celý den chrlily do světa. Když druhý Mára viděl konečný výsledek, poprvé ho napadlo, že s tím školstvím možná šlápl úplně vedle. Doporučoval premiérovi, aby reportáž televize raději nevysílala, ale její majitel si postavil hlavu, že se to vysílat bude, a premiér už neměl sílu s tím cokoli udělat, neboť žádnému z lidí od prezidenta se najednou nikdo nemohl dovolat, a tak v půl osmé mezi dvěma pořady, které si moderuje majitel televize sám, byla reportáž odvysílána. Když to druhý Mára opět viděl – tentokrát v televizi, náhle ho jako neblahé zjevení napadlo: Zoban něco skutečně chystá! A pokud chystá, nemůže to pro Lišáka znamenat nic dobrého.

Ve středu byl Návštěvník ve třídách živý a pozorný. Kdykoli to rytmus hodiny umožňoval, odcházel za učiteli a ptal se jich na látku, kterou právě učili. Průvodce té změně nerozuměl. Předešlé dva dny byl Návštěvník v pozadí, a když se s někým bavil, tak většinou

o přestávkách. V první hodině sledoval, jak si žáci osvojují druhy zájmen. Paní učitelka vystavěla hodinu jednoduše a efektivně. Měla švih. Opakování učiva se prolínalo s cílenou zpětnou vazbou, v níž žáci nabývali věci, které předtím nepochopili nebo si je nezapamatovali, a to postupně přecházelo ve výklad nového učiva. Informace na sebe nasedaly, v hlavách žáků vytvářely girlandy poznatků, až nakonec společně dodělali poslední dva druhy. Hodina končila závěrečnou hrou. Žáci byli rozděleni do skupin, jejich zástupci si vylosovali funkční popisy jednotlivých zájmenných druhů a měly v diskusi dojít k tomu, o jaký druh se jedná. Ukázalo se ale, že diskuze je nebývale strukturovaná a efektivní. A tak nebylo pro jednotlivé skupiny tak složité zakončit celý úkol tím, že složí čtyřverší, které se bude rýmovat a v každém verši bude použit právě onen druh zájmena. Paní učitelka proplouvala kolem jednotlivých skupinek rozesetých nejen po podlaze třídy, ale i na chodbě, a u některých z nich se zastavovala, aby případně jejich práci nasměrovala.

- To, jak pracují, oslovil ji Návštěvník, to je obdivuhodné!

- Tahle třída je šikovná, usmívá se. Ve IV. A by to bylo horší... S těmihle už to cvičíme druhý rok.

- Cvičíte?

- Jo, když jsem je dostala jako třídní, tak jsem zjistila, že se vůbec neposlouchají. Že nejsou schopní se o ničem bavit. Že si skáčou do řeči, a když dostanou skupinovou práci, tak je z toho jen řev, zmatek a výsledek žádný. Řekla jsem si dost a na měsíc jsem v jazyce a matice přerušila výuku a pomalu jsme pracovali právě na tomhle.

- Opravdu na celý měsíc?

- Skoro...

- Jak vás to napadlo?

- Nevím. Přišlo mi to důležité... To víte, že jsem se bála.

- Bála?

- No, že to všechno nestihnu a tak... Ale tahle třída je šikovná. Nakonec jsme to pak všechno dohnali.

První skupiny pomalu končily, a tak bylo nutné vést hodinu dál.

Odzvonilo, žáci se řítí na chodbu. Učitelka odchází do svého kabinetu na druhé straně školy vyměnit pomůcky na další hodinu. Návštěvník ji ještě v chvatu zastaví.

- Proč se vlastně učí druhy zájmen?

Ona se mírně zamračí, ale postupně se jí na rtech prokresluje úsměv.

- No, asi proto, proč se učí druhy příslovcí a přídavných jmen, proč se dělá větný

rozbior a určují typy vedlejších vět a tak.

- A proč?

- Rozvíjí to přeci jazykový cit, usmívá se pobaveně.

- Aha... jazykový cit... A nemáte strach, že kvůli pocitu, že se tímhle rozvíjí jazykový cit, se žáci nenaučí něco důležitějšího?

- Vidíte, to mě nikdy nenapadlo, stále se usmívá. Já většinou mívám opačný strach. Že kvůli rozvíjení toho, co asi považujete za důležitější, dostatečně nerozvíjím prostřednictvím druhů zájmen jazykový cit... Promiňte, už musím jít, přeruší nakonec nastalé ticho učitelka, jinak bych nestihla začátek hodiny.

Otočí se a odchází.

Odvolali je z poloviny druhé hodiny. Když došly do velké sborovny, kde se většinou konaly čtvrtletní hodnotící setkání, zjistili, že se prezident uprostřed místnosti, kterou mezitím proměnili v improvizovaný prostor pro cosi jako kulatý stůl, pohodlně rozvaluje v jediném křesle.

- Aáá. Náš pan Návštěvník, zahlaholil na pozdrav prezident a zamával svoji hůlkou, čímž ohrozil nakrátko stříženého muže v tmavém obleku, který seděl těsně za ním.

- Dobrý den, pane prezidente, přihrnul se do středu místnosti Návštěvník a podal prezidentovi ruku.

Muži z ochranky se reflexivně nahnuli blíž, ale protože Návštěvníka neinzultovali ani mu nezatarasili přístup, nezbylo prezidentovi nic jiného než nakonec nabízenou ruku opětovat. Návštěvník si poté bez vyzvání sedl po jeho pravici. Prezident mírně naklonil hlavu, ale Návštěvník si toho nevšímal a už už se chystal pokračovat v konverzaci, když tu se rozrazily dveře a do místnosti se hrnul spěchající premiér.

- Kde jste, pane premiére?, promluvil pobaveně prezident, už na vás tady všichni čekáme. A na nás na Hradě čeká oficiální návštěva.

- Makáme, pane prezidente.

- To říkáte už šest let, ale zatím z toho je jen to, že na vás musíme čekat, že, pane moderátore?

Moderátor nevěděl, co na to má odpovědět, a tak raději mlčel. Premiér se na něho obrátil:

- To budeme u toho sedět?

- Pan prezident si to přál.

- Aha..., premiér se rozhlédl po místnosti a otočil se na ředitele školy, tak doneste další křesla. Pan prezident sedí v křesle a my nebudeme sedět tady na těch sedátkách.

Ona sedátka byly mohutné židle z tmavého, dekorativně vyřezávaného dřeva s bohatým polstrováním, které před chvílí společně s křeslem donesli z ředitelovy pracovny. Ředitel se zarazil, protože si nebyl jistý, zda ona dvě další křesla bude možné pronést dveřmi ředitelny. Když je před třemi lety koupili, školník a jeho pomocník je stěhovali raději oknem.

Mezitím kameraman začal v hledáčkích obou kamer kontrolovat možné záběry a podle toho rovnat další přítomné. Lidem z premiérova týmu ukázal, aby přešli na druhou stranu místnosti, kde již v komisním nepadnoucím obleku stál prezidentův mluvčí a skrze své brýle na ně se staženým úsměvem zíral. Když se oním směrem přece jenom neochotně hnuli, druhý Mára tiše pronesl k ostatním: Á Kravčáček, nasad'te si plynové masky. Ale dnes se nikdo ani neusmál.

Po dvaceti minutách to vše konečně mohlo začít.

Moderátor: Vážení diváci, je nám nesmírnou ctí, že v těchto improvizovaných podmínkách můžeme přivítat pana prezidenta, pana premiéra a pana... hmm...

Návštěvník: Návštěvníka, klidně Návštěvníka.

Moderátor: Ano, Návštěvníka. Pane premiére, co Vás přimělo k tomu, že jste pana prezidenta přizval do tohoto naše miniseriálu o školství.

Premiér: Já... hmm... vím, že se pan prezident vyjadřuje občas ke školství a že má své silné názory. Treba na tu tak zvanú inklúzi nebo učňovské školství a přišlo mi důležité...

Prezident: Pa-ne re-dakto-re, musím zde panu premié-rovi, vám i vašim divákům něco vyjasnit éhhhhhhh... Já jsem se vlastně tak trochu pozval sám. Já se zajímám o školství a záleží mi na tom, jak vzdělané budou naše další genera...

Premiér: Áno, pán prezidente, pretože se zabýváte školstvím, tak jsme se rozhodli vás prizvať do debaty. Původně jsme onu diskusi otvorili tady s panem Návštěvníkom už před dvěma dny a vlastně už pred měsícem, kedy za mnou poprvé přišel do Strakovy akademie...

Prezident: Já bych si pře-ci jenom dovo-lil, pane premiére, vám vstoupit do vašich vět a upozornit na to, že jste včera ně-kolikrát zmínil, jak vaše vláda – doslova jste řek... éhhhhhhh, cituji: leje peníze do školství, a já bych byl opravdu nerad,... pane redaktore, dejte mi ještě chvíli, prosím... hmm éhhhhhhh... a já bych byl skutečně nerad, a to je právě ten důvod, proč si dovoluji vstoupit do této debaty éhhhhhhh, aby ony peníze byly vynaloženy na blbosti. Tak třeba ta inkluze, kdy se míchají jablka éhhhhhhh s hruškami, vzdělavatelni s nevzdělavatelnými... Blbost, která nás bude... éhhhhhhh stát zbytečné miliony, které by se mohly investovat mnohem lépe např. v éhhhhhhh... v ekonomicky slabých regionech, na ubytovny, anebo na podporu učňovského školství...

Premiér: Áno, pán prezidente, dovolte mi připomenout, že inkluzi jsme zdělili od predchozí ministryně školství...

Prezident: Ale dovolte mi připomenout, pane premiére, že v té vládě jste seděl a byl jste ministrem financí... éhhhhhhh...

Premiér: Opakuji, od bývalé ministryně školství. My naopak pristupujem k tomuto dědičstvu daleko více diferencovaně. Šetríme, škrtáme. Dnes vytvárame novú strategii učňovského školství a také – a to je skutočná novinka – makáme na strategii 2050, kde centrální roli hraje příprava na priemysel 4.0.

Prezident: Éhhhhhhh... Já také opakuji, pane premiére, že jste seděl ve vládě, která tento nesmysl přijala a bude stát daňové pokladníky miliony korun.

Návštěvník: Pane prezidente, pane premiére, jako laik nejsem schopen do této vaší odborné debaty jakkoli přispět. Ale s radostí musím před vašimi diváky konstatovat, že málokterá země má ve svém čele takové vůdce, kterým by školství leželo na srdci jako vám. Pokud byste dovolili, vzdám se. Za chvíli bude zvonit a já mám domluvené další náslechy.

(Všichni překvapeně hledí.)

Moderátor: A jak vy se, pane... ehmm... Návštěvníku, díváte na inkluzi?

Návštěvník: Éhhhhhhh... Berte to jako naprosto nezávazné doporučení. Já jsem tady teprve pár dní. Ale všiml jsem si, že slovo inkluze tady všichni používají jaksi... promiskuitně. Navrhuji přestat používat slovo „inkluze“ a nahradit je jakýmkoli jiným slovem. Třeba „éhhhhhhh“. Jsem si jistý, že se sedmdesát procent střetů ukáže být pouhým lingvistickým nedorozuměním.

(Prezident, premiér, moderátor chvíli vyděšeně hledí.)

Prezident: Éhhhhhhhh... Máme takovou nemilou zkušenost z minulého režimu, pane Návštěvníku, kterou pochopitelně s námi sdílet hmmm nemůžete, a to, že když se nepojmenovávají věci pravými jmény, dopadá to špatně. To, co kritizují, je éhhhhh inkluze, protože je to úplná intelektuální i ekonomická blbost.

Návštěvník: Vždyť jsem říkal, pane prezidente, že je to jen nezávazné doporučení. Já samozřejmě nemám vaši expertní znalost... Budu muset už jít do V. A, kde mám domluvený náslech... Mimochodem, pane řediteli, během těch tří dnů jsem narazil nejméně na šest vynikajících učitelů. Stálo by za to víc pracovat s jejich potenciálem.

Návštěvník odchází ke dveřím, ale nakonec se otočí, ale přece jen se otočí a ještě dodá: Pane prezidente, ještě bych se rád vyjádřil na vaši podporu... že je to opravdu nechutné... Všechny ty narážky na vaše nemoci a tak. To jsou jednoduše politické podpásovky... Kdybyste žil tam u nás... My bychom vás efektivně zaléčili a to volební období byste bez problémů nějak přežil. No, na druhou stranu se obávám, že v našem světě by lidé jako vy s tímto neměli problémy. Nikdo by je totiž nevolil.

To, co se seběhlo po Návštěvníkově odchodu, druhý Mára ještě nikdy na vlastní kůži nezažil. Když proto odcházeli ze školy, zaúkoloval Vládu, aby od té chvíle hlídal twitterový účet mluvčího prezidenta. Nasedli do aut. Vláda si otevřel přístup k účtu mluvčího, škodolibě se prohrabal novými fotkami koček a psů, recepty a doporučeními, jak se zbavit hmyzu ničícího oranžové karafiáty a čekal.

Druhý Mára jel v jiném autě, kde seděl s Pastýřem a s vedoucím politického týmu. Premiér odjel třetím autem na plánovanou cestu po Zlínském kraji. Asi po hodině jízdy se ozval telefon. Vláda.

- Tak hele, Kravčáček to právě vypustil do sítě. Podívejte se na to. Je to nářez.

Mára, ten, který by nikdy nespolupracoval s extremisty, s rozechvělýma rukama najel v telefonu na účet mluvčího.

- No tak mi to přečtěte, řekl ponuře vedoucí politického týmu a díval se přitom z okénka.

„Liberálně levicoví teroristé se nabourali do našeho školství a v tichosti je destruuji sluníčkářskou ideologií. Po školách se se souhlasem ministra potuluje tzv. ‚Návštěvník‘. Je to největší nebezpečí od doby okupace v šedesátém osmém. A premiér na to skočil jako slepice po flusu. Pokud to ovšem sám nepodporuje!“

- Přečtěte mně to ještě jednou, řekl vedoucí a zhluboka přitom vydechl.

Mára předčítá. Vedoucí dlouho mlčí.

- Víte, co to znamená?

Druhý Mára kývne a začne pomalu odříkávat:

- Je tady strašné nebezpečí. Ohrožuje to, co je pro nás nejcennější – naše děti. Teroristi destruuji naši kulturu a suverenitu a jdou na to přes zneužívání našich žáků. Po školách chodí deviantní terorista. Ministr to schválil. Premiér je buď neschopný idiot, anebo to sám řídí.

- Jo... Přesně... Víte, co to ve skutečnosti znamená, ne?

Druhý Mára opět kývne a po delší pauze pronese:

- Že Zoban má variantu D, a Lišák by si měl pomalu balit kufr do krimu.

Vedoucí se prudce otočí a zasyčí na Máru:

- Víte co, držte radši hubu!

Průvodce stojí jako žák vedle lavice a nahlas odříkává vyjmenovaná slova po „B“. Nemůže si vzpomenout na poslední slovo. Přibyslav, napovídá mu copatá holčička za ním. Zopakuje to, ale ví, že až ho za půl hodiny příliš mohutná paní učitelka opět vyvolá (opakování je její oblíbená metoda), tak si na to divné slovo nevzpomene. Nemá žádnou představu, jak ta bytost – Přibyslav – vypadá. Pobíhá uvnitř složité stavby plné místností. Očichává všechny kouty. Cítí něco, co signalizuje další cestu. Čumákem nadzvedává cosi chladivého, větší světlo, to chladivé nadzvedává víc a víc. Pach je nadějnější. Cítí to. Přidává na rychlosti. Náhle stojí v laboratoři a střídavě se dívá dolů a na velké elektronické stopky na displeji notebooku na protějším stole. Dívá se na myš, jak zdánlivě zmateně pobíhá po jedné

z místnůstek experimentálního labyrintu. Ne, nejsou to zmatené pohyby, ten vzor zná. Neomylně, i když zatím pomalu myš táhne čumákem v pohybech tam a sem, její vousky mapují tuto poslední část, nakonec se jí nejen tato místnůstka, ale celý labyrint spojí v jasně naučenou trasu. Nyní nadzvedla poslední překážku a konečně se zahryzla do kousku slaniny. Ještě šest, deset opakování a bude to. Ucítí sžíravou palčivou bolest na levém předloktí. Ucítí spálenou kůži. To je tvoje číslo, tvoje číslo, řve na něho někdo. Ničemu nerozumí. Dostává ránu. Číslo, tvoje číslo, řve kdosi jiný. Dostává ránu. Jaký je tvoje číslo? Další rána. Musel se na to číslo podívat. Pak ještě několikrát, mezi tím dostává rány. Nakonec si ho zapamatoval. Nikdy ho nezapomene. Z hlavy ho nevymaže, stejně jako z kůže. Je číslo. Stojí a kolem něho projíždí výlisek hubice. Musí ho vzít, otočit, umístit pod parní lis a zalisovat, poté položit na vedlejší pás. Výlisek mu padá z ruky, rychle jej zvedá, ale už se řítí další výlisek, proto ten první špatně klade pod lis, lis se automaticky zastaví, opravuje polohu. Koutkem oka však zahlédne, jak se objevuje třetí výlisek. Nakonec se musí zastavit pás. Lidé kolem něho ho praží zlověstným pohledem. Nemají rádi nové spolupracovníky. Brzdí je. Přicházejí o prémie. Pochopí to a snaží se všechny pohyby vtisknout do svého těla, aby je ono vykonávalo naprosto bez chyby. Bude mu to trvat víc jak měsíc. Pak už to půjde samo. Je na cvičišti. Signál – vyráží dopředu, signál – do figuríny zarazí bodák, signál – naučeným chvatem vytahuje bodák, přičemž zasazuje dlouhou řeznou ránu, signál – zaklekává, signál – střílí. Ne. On to vše sleduje, sleduje toho nového rekruta. Opět chyba, špatně vytahuje bodák, a další – zaklekává špatnou nohou. Bude ho muset o přestávce vytáhnout z řady a tyto sekvence s ním drilovat dokud to nezvládne. Sedí doma nad sešitem a počítá příklady s malou násobilkou. Dívá se z okna, ale ví, že nesmí ven, dokud nevypočítá zcela bez chyby tři sady příkladů. Počítá, ale už se mu to všechno plete. Jeho pozornost se rozmlží a čísla utvářejí proměnlivé obrazce, které boří původní memorizační obrazy, jež mu pomáhají mechanicky propojovat násobená čísla se správným výsledkem. Cítí marnost. Opět stříh. Stojí před tabulí, je zkoušen z němčiny. Začíná se slovíčky. Začíná střelba. Učitel slovo v rodném jazyce, on v německém. Prvních pět řekne. Ne bezchybně, ale nakonec je ze sebe dostane. U šestého se zarazí. Ví přesně, kde ho má ve slovníčku hledat, na jaké stránce, v jaké výšce, ale obraz toho místa v jeho hlavě je výsměšně prázdný. Cítí vztek. Sedí na poradě a poslouchá svého kolegu, jak obhazuje obsah jedné maturitní otázky z literatury. Májovci, ruchovci, lumírovci, to přece musí umět každý, to je národní historie, která nás utváří. A co současný moderní světový román? To se tam musí taky nějak narvat, ale určitě nesmíme osekát naši národní historii.

Odpojuje se. Odvrací zrak od oděvu.

- Tomu konci nerozumím, obrátil se Průvodce na Návštěvníka.

- Dobře, tak bez toho konce. Co jste tam viděl, co jste cítil? Propojte to zároveň s tím, jak jsme se dnes porozhlíželi ve škole.

- Ok... Ve všech případech... je tam někdo, kdo se musí něčemu naučit. Naučit se znamená jakousi zdatnost, něčeho docílit... Ale to, co se má docílit... co se má docílit, je... Průvodce neví, jak dál.

- Co se změní, když se někdo něco naučí?

- Objevuje se uspokojení.

- Proč uspokojení? Jaký typ uspokojení?

- Odměna.

- Jaká odměna?

- Pochvala, něco příjemného, nepřítomnost posměchu, nepřítomnost pocitů méněcennosti, nepřítomnost bolesti.

- Dobře. Ale co se mimo té odměny změnilo v tom, kdo něčeho dosáhl?

- Jak to myslíte?

- Když se něco naučil, porozuměl něčemu? Umožnilo mu to něco udělat, někam se dál samostatně posunout?

- Porozuměl tomu, jak musí postupovat, aby dostal odměnu.

- Hmm...Ano, ano. A odkud ta odměna přichází?

Průvodce tomu nejdříve nerozumí, ale pak ho něco napadne:

- Ta odměna vždy přichází zvenčí, od těch druhých.

- Ano. Od těch, kteří vás můžou danou věc nechat opakovat stále dokola, od těch, kteří mají možnost se vám posmívat nebo vás udeřit. Jejich moc vychází z možnosti vás odměnit a odměna se odvíjí od jejich moci vás kontrolovat... Ale vraťme se o kousek zpátky. Co se vlastně změnilo ve většině případů, když se onen dotyčný něco naučil? Čím se stal jiným potom, co se to naučil?

- Nerozumím... No, uměl to.

- Pojmenujte to přesně! Co uměl?

- Když se naučil vyjmenovaná slova, tak uměl vyjmenovávat vyjmenovaná slova.

Když se naučil malou násobilku, tak uměl malou násobilku. Když se naučil to číslo, tak uměl to číslo...

- Když se dnes v VIII. A naučili ten fyzikální vzorec, co se naučili?

- Naučili se do něho promítnout zadané hodnoty a vypočítat příklad.

- Porozuměli tomu příkladu, konstrukci toho vzorce?

- Porozuměli jen asi tři – dvě holky a ten kluk v zadní lavici... Ale podle všeho ten tomu rozuměl ještě předtím, než učitel zahájil výklad.

- Ano... Takže jaký je předběžný závěr?

Vlastně se mu to nechtělo ani artikulovat.

- No tak. Zkuste to, Matěji.

- Velká část výuky jsou předem dané a opracované poznatky. Většinou jsou žákům předkládány. Vysvětlení principů slouží jenom jako šlehačka, dort je předem daný a musí se nabířovat.

- Ano. A má to dva hlavní důvody. Dokázal byste je pojmenovat?

Průvodce zavrtí hlavou.

- Ale, dokázal byste to... Jen bychom museli mít víc času na otázky a přemýšlení. Ale teď spěcháme. Jako ve škole. Bohužel!... První důvod – ten méně podstatný: Máme strach, že to všechno nestihneme odučit. Předávat hotové poznatky, předávat je jako jasné ohraničené obrázky se zdá být časově efektivnější. Záleží jen na jednom – jak dobře ty obrázky naskenujeme do hlav žáků. Ale efektivní je to jen zdánlivě. Když se to vezme ve svém celku a z pohledu dopadu na celý život jednotlivce je to ten nejhlupejší a nejvíce pomalý způsob. Už jsou na to nějaké výzkumy a v budoucnu, až se to začne skutečně seriózně zkoumat, jich bude daleko víc. Ale druhý důvod – ten hlavní: Během takového typu výuky se zvětšuje moc. Zvětšuje se moc jedněch a zmenšuje moc druhých. Zvětšuje se moc těch, kteří ovládají kurikulum a určují jeho obsahy, nad těmi, kdo na jejich příkaz obsahy normují, zvětšuje se moc těch, kteří normují obsahy výuky, nad těmi, které je vyučují, těch, kteří je vyučují, nad těmi, kteří se je učí, těch, co se je naučili lépe, nad těmi, kteří zůstali jen u mechanického ovládnutí. Je to jeden velký systém dohledu a moci.

- Počkejte, počkejte... stop! Chcete říct, že žijeme v nějakém matrixu, který někdo ovládá? Někdy korporát, vláda, diktátor, nebo nějaký neznámý zločinec?

- No, kdyby to bylo tak jednoduché!... To by se dalo relativně snadno napravit. Jedna školská reforma, nebo v nejhorším případě vzpoura učitelů či rodičů. Samozřejmě, že to ti, co mohou, ovládají a využívají pro sebe. Každá vláda, každý autokrat, každá nátlaková skupina toho využívá. Ale nemají tu moc v rukou. Nikdy ji pevně nikdo nedrží a to málo, co mají a urputně svírají, jim vždycky někdo ukradne. Je to celé daleko složitější. Víte, proč do vrstvení byla zařazena pasáž s tím nešťastným, relativně mladým učitelem, který

obhajoval májovce, ručovce, lumírovce?

Průvodce zavrtěl hlavou.

- Protože jsme všichni tím systémem prošli. Protože ten zločinec, ten diktátor, ta lobby je v hlavě každého z nás. Ten matrix všichni spoluvytváříme... A neptejte se mě dnes, proč se o tom nepíše. Nemáme čas.

Čtvrtek: Pole viditelnosti a kontroly

Průvodce zhluboka vydechl, nadechl se a sedl si. Seděl na posteli. V hotelovém pokoji. Probudilo ho řinčení telefonu. Ministr. Ještě chvíli nechal telefon zvonit. Podíval se na hodiny. Půl šesté ráno. Co se, sakra, děje? Nakonec jej zvedl.

- Haló, pane ministře.

- Mohl byste mi laskavě vysvětlit, pane Lukůj, co se to tam děje?

Ministrův hlas byl sice napjatý a nervózní, ale zachovával si relativně střídmý tón. Celkový dojem byl proto děsivý.

- Jak to myslíte?

- Jak to myslím?... Asi takhle. Když si dám včera v sedm hodin odpoledne do nabíječky telefon, zjistím, že mám od pěti hodin tři nepřijaté telefony od premiéra. Nemůžu se mu dovolat. Pak se náhle objeví číslo, které mi ještě nikdy nevolalo, a na druhé straně je kancléř prezidenta. Nejdříve mi jen vyhrožuje, pak na mě řve, co tím sleduju, ať to okamžitě vybalím. Když do telefonu koptám, že nevím, co má na mysli, řve ještě víc a sděluje mi, že ten ... ten Návštěvník inzultoval pana prezidenta. Zeptám se, jak inzultoval, on řekne, že slovně, samozřejmě, jinak by ho hoši z ochranky srovnali k zemi. Pak ještě chvíli řve a nakonec mi začne tykat a řekne: Tys skončil. Poté vám volám a vy to neberete. Volám znovu. Neberete. Pak volám premiéra. Zvedne telefon a řve na mě: Jaks to, chumaj, mohl dopustit? Co? Žestě toho teroristu pustili do té školy? Teroristu... Já? Toho mimopomšťana, říká a já zpočátku vůbec netuším, o koho se jedná, ale postupně mi dojde, že se jedná o Návštěvníka. Ale já vůbec nevím, co se stalo, říkám, vždyť jsem ho do té školy pustil na vaše přání. Tak o tomhle se spolu nebudeme bavit, řve, jen to nezkúšajte na mě hodit, řve. A něco dál mele cosi o televizi a o natáčení, a jestli jsem to neviděl. Nevím, o co se jedná, říkám. Vy se na to nedíváte? Mluví o televizi. Pak mi to dojde a v tom zmatku řeknu, že tady na tu televizi se dívá jenom moje tchýně, protože sleduje Nebezpečné vztahy. On na to, že když to dopadne špatně, tak nebude premiér a bude je mít čas sledovat taky, a že když to dopadne dobře, tak půjde nějaký náměstek, nebo aspoň vedoucí nějakého odboru. Jen tak mezi řečí vás upozorňuju, pane Lukůj, končí ministr svůj monolog, že samozřejmě myslím především na vás...

Pak několikrát dlouze vydechne a nadechne se.

- Tak a teď mi laskavě řekněte, co se vlastně stalo.

- No..., začal Průvodce a nutil se ke klidu, jenže to v něm bouřilo, proč by měl jít právě on?, v úterý Návštěvník poplácal premiéra po rameni a řekl mu, že by měl investovat

do školství víc. Včera je oba dva – myslím premiéra a prezidenta – nechal dlouho žvanit, pak je pochválil, že školství rozumí, poté řekl, že raději půjde na náslechy, a nakonec jim oznámil, že tam u nich, v té jejich Utopii, by je nikdo nevolil.

Na druhé straně se dlouho nic neozývalo a pak ministr školství zašeptal:

- Tak to jsme v řiti.

Šel za Návštěvníkem. Ten již seděl a pomocí svého obleku sledoval aktuální zprávy. Průvodce dlouho jen mlčel a pak mu to všechno převyprávěl.

- Netrapte se tím, Matěji.

Průvodce si po chvíli všiml, že na obleku zmizely překlady dnešních textů z Herald Tribune, Guardianu, Corriere della Sera, Ha'arec a mnoha dalších světových deníků a týdeníků a najednou na něm nenápadně plápolají žluté a červené naděje ranního rozbřesku. Návštěvník mírným chápavým hlasem pokračoval:

- Já vím, že když to dopadne „dobře“, poletíte vy, a když to dopadne „špatně“, poletí ministr a potom vy. Ale v té hře vůbec nejde o vás osobně nebo o pana ministra. Něco vám ukážu.

Nejdříve se na obleku objevilo pět tweetů, které během včerejšího dne a dnešního rána napsal mluvčí prezidenta. Neustále se v nich psalo o teroristovi a úchylovi, o zneužívání dětí a liberálně levicové ideologii sluníčkářů a podezřele často také o neschopnosti premiéra. Pak Návštěvník Průvodci ze záznamu přebral to, co původně mělo být debatou mezi prezidentem, premiérem a Návštěvníkem. Ale debata se nekonala. V daný čas se diváci ocitli ve studiu, kde seděl majitel televize v roli moderátora a mluvčí prezidenta a společně divákům patnáct minut vysvětlovali, že pan prezident čistě náhodou odhalil nebezpečnou penetraci ideologie liberálně levicových úchylů do škol, že se tady pohybuje mimořádně nebezpečný jedinec v bílém obleku a že bohužel není vyloučeno, že o tom všem již dlouhou dobu ví nejen ministr školství, ale možná i pan premiér. Mluvčí prezidenta se pak do kamery zamyslel a pronesl, že to nemůže být něco krátkodobého, to musí probíhat dlouho, načež se nečekaně obrátil na diváky s řečnickou otázkou: Jak dlouho se v naší vlasti mluví o inkluzi? Dlouho! Už když to začalo, ty rozkladné síly zde působily, pokračoval mluvčí s takovou barvou hlasu, která naznačovala výraznou bolest. Oblek nakonec ztichl a rozzářily se na něm nenápadné meditativní plamínky žluté a červené.

- Jdou po nás, prohlásil lítostivě Průvodce.

- Ano, asi ano. Ale oni jdou především po premiérovi. Vzpomeňte si, jak se včera od začátku té legrační debaty prezident zatínal do premiéra. To by ještě před půl rokem neudělal. Zjevně má variantu D a premiéra už nepotřebuje. Školství, ministr i vy – jste jen nepotřebné kameny ve hře.

Průvodce pomalu přikývnul.

- Přestaňte trápit. Zbaví se vás i ministra školství to je jisté – ale fakticky chtějí sejmut premiéra. Tohle nemůžete změnit, jde o vyšší hru. Mimochodem víte, jak v premiérově marketingovém týmu říkají prezidentovi?

- Ne.

- Zoban... Mně říkají Mimoszemšťan, a premiérovi zase Lišák!... Jen to nesmějí před ním pronést nahlas.

Na Průvodcově tváři se přece jen objevil nesmělý úsměv.

- Jo, ty Lišákovi marketáči jsou sice nezodpovědný parchanti, ale mají čich a talent.

- No, já bych ten čich a talent zas tak nepřeceňoval. Podívejte se, jak se to Lišákovi sype pod rukama. Zjevně dámy a pánové něco přehlédli... Ale na jejich obranu, ono se toho s hrozící žalobou na krku mnoho vymyslet nedá. A co kdyby ještě ke všemu přišel nějaký virus?

Nakonec se jim přece jen podařilo dostat se do školy. Ředitel byl nahlodán včerejším vysláním a znepokojivým odhalením, že Návštěvník je liberálně levicový úchyl. Trval na tom, že je nemůže pustit dovnitř. Pak ale Průvodce rázně pronesl, že zavolá ministrovi školství, má přece přímou linku. Těsně předtím, než se na druhé straně ozval ministr, Návštěvník překvapeně vzhlédl k Průvodci. V telefonu se ale náhle objevil ministrův hlas, který ředitele ujistil, že je to jedno velké nedorozumění, hra dvou tajných služeb, které si navzájem vyřizují účty a uvedly v omyl tým kolem prezidenta. Pan premiér má za tři hodiny tiskovou konferenci, kde vše uvede na pravou míru. Hlavně pan ředitel nemá zmatkovat, aby celou situaci ještě nezhoršil. Ředitel si šel do své pracovny ověřit, zda má premiér skutečně za tři hodiny vystoupit před novináři, což zjevně potvrzoval přímý internetový přenos z konferenční síně Strakovy akademie, kde se připravovala technika, a pod záběry běžel informační pás: „V 11 hodin začíná tisková konference premiéra republiky“, poté se ředitel ještě podíval na Novinky, kde si všiml velkého titulku: „Celé je to nesmysl, tvrdí premiér“. To vše se zpětně protulo s hlasem ministra z telefonu – ředitel hlavně nemá zmatkovat. S nyní uklidněným svědomím je poté pustil dovnitř.

Informaci si přeci ověřil ze tří nezávislých zdrojů.

Netušil jednu podstatnou věc. Průvodce zatelefonoval na Návštěvníkovo číslo, ten jej s mírným zpožděním přes rozhraní svého obleku zvedl, předtím však pomocí nenápadných pohybů prstů ruky, kterou schovával za zády, napojil oblek na automatickou zvukovou emulaci, z audiotéky premiérových proslovů vybral šablonu jeho hlasu a podle aktuálního dění vytukával obsah zprávy. Přestože signál procházel atmosférou k přenosovým vysílačům a pak ještě výš k družici, stáli volající a adresát vedle sebe ve vestibulu jedné školy.

Dnes se soustředili na to, jak se ověřuje, že si žáci dané znalosti osvojili. Průvodce očekával, že budou sledovat především různé způsoby zkoušení, ale Návštěvník ho nenápadně dloubal do zad ve zcela jiných situacích. Po chvíli mu došlo, že se jedná o případy, kdy žáci soutěží. Došlo mu to teprve ve chvíli, kdy paní učitelka rozdělila třetačky na čtyři skupiny, které se postavily do řady, a ti první v řadě se mezi sebou předbíhali, kdo rychleji odpoví správný výsledek příkladu na malou násobilku. Aby ve třídě nevznikl křik a hluk, žáčci se hlásili o slovo. Kdo z nich byl první, pošeptal do ucha paní učitelce výsledek a pokud byl správný, mohl jít napsat výsledek na tabuli pod číslo své skupiny a poté se zařadit na konec řady. Když se naopak zmýlil, nešel k tabuli, musel dopředu přijít poslední člen onoho družstva, aby si stoupl na počátek řady, a poté pokračoval ten žák, který se předtím hlásil jako druhý, třetí, případně čtvrtý. A tak se skupina blížila či vzdalovala cíli, který spočíval v tom, že každý člen družstva měl na tabuli zapsat správný výsledek. Jakmile hodina skončila, paní učitelka Návštěvníkovi s jistou mírou hrlosti vysvětlila, že trvalo rok, než třídu tomuto systému naučila. Podstatné pro ni bylo, že už nehlučeli, nerušili se tak a počítali. A to téměř všichni naráz, protože i ti, kteří nebyli na řadě, kontrolovali ty ostatní. Jakmile tenhle systém přes mnoho počátečních překážek nadřilovali, vše šlo jako po drátkách.

Na jiné hodině viděli podobnou hru. O něco sofistikovanější, protože se odehrávala u osmáků. Atmosféra však byla výrazně odlišná. Průvodce si všímal, že se třída rozpadla na ty, kteří pracovali, ty, kteří se zapojovali pouze někdy, pouze ve chvílích, kdy byli „na řadě“, a konečně na ty, kteří ostentativně dávali najevo, že se na to mohou... Ti většinou seděli v zadních lavicích, měli nějaké výrazné znaky odlišnosti, barevnou část vlasů, výrazné oblečení, nebo tetování, které ostentativně vylézalo z neviditelného prostoru na lopatce až k jednomu z uší. Po hodině si paní učitelka Návštěvníkovi stěžovala, že ti osmáci

nechtějí soutěžit. Všichni chtějí soutěžit, ale tihle osmáci ne! Třeba v šesté třídě měla velmi podobnou soutěž, taky na látku ze syntaxe a to by viděli, jak to ty žáky bavilo.

Během třetí hodiny byli v první třídě. Opakovala se látka z prvouky. Žáčci byli rozděleni do šesti malých skupinek po třech, po čtyřech a měli na papír, který společně připravili minulou hodinu, seřadit pomocí dvou pastelek obrázky k tématům „rodina“ a „škola“. Jakmile to skupinka zvládne, měl její zástupce zvednout ruku a počkat, až pan učitel přijde a zkontroluje výsledek. První tři družstva, které správně vyhotoví úkol, budou odměněny. Soutěž se ale jaksi nedařila. Žáčci neudrželi pozornost tak dlouho, aby k soutěži vůbec mohlo dojít. Navíc Maruška celou atmosféru ještě zkomplikovala, když panu učiteli začala nahlas vysvětlovat, že její starší sestra chodí také do této školy, a tak že neví, jestli patří do „školy“ nebo „rodiny“, když ji pan učitel začal tvrdit, že určitě do skupiny „rodina“, nechápala proč, když patří do obou, a tvrdila to tak hlasitě a tak dlouho, že se pan učitel vzdal a připustil, že Maruščina sestřička patří jak do skupiny „rodina“, tak do skupiny „škola“, pak ale ke svému zděšení zjistil, že další skupiny přidaly obrázek, který reprezentoval sourozence také k pojmu „škola“, přestože mnozí z těch, kteří byli součástí daných skupin, žádného sourozence ještě ani neměli. Nakonec pan učitel soutěž raději zrušil a zadal jinou práci. Pak se přitočil k Návštěvníkovi, aby mu vysvětlil, že podle jeho zkušenosti to trvá tak rok, rok a půl než se děti naučí řádně soutěžit, než jsou schopny přesně pochopit pravidla a tak. To Návštěvníka nesmírně zaujalo. Co všechno musí pan učitel udělat, aby se děti vlastně naučili řádně soutěžit?... V tom však do třídy vstoupila zástupkyně ředitele, která je první den s úsměvem prováděla, dnes se však tvářila nepřístupně a chladně pronesla, že se Návštěvník a Průvodce mají bez odkladu dostavit do ředitelny. Pohlédli na sebe, sbalili si svých pár věcí a šli do ředitelny.

- Před chvílí, začal ředitel přísně, mi volali lidé od premiéra, že mám okamžitě ukončit vaše působení na této škole, že se zde máte posadit a vyčkat na příchod lidí z ministerstva.

Návštěvník se zkoumavě zadíval na ředitele a zeptal se:

- S kým jste vlastně mluvil? Jste si jistý, že jste mluvil s někým od pana premiéra?... Jak se Vám ten člověk představil?... Neměl byste zapomínat, že zde jde o hru dvou tajných služeb. Ostatně vy jste mluvil ráno s ministrem, ne? Nepoznal jste snad jeho hlas?

Ředitel během jeho řeči nabýval a brunátněl ve tváři, nakonec však splaskl. Přitakal, že vlastně neví, s kým mluvil, a že skutečně ráno v telefonu poznal hlas ministra školství.

- Uklidněte se, obrátil se s pochopením na ředitele Průvodce, hlavně nezmatkujte,

jak vám radil pan ministr. My se nyní musíme vzdálit...

-Vzdálit? Máte zůstat zde!, zapřel se opět rozhodně ředitel.

- Ano vzdálit, pokračoval nesmlouvavě Průvodce. Musíme okamžitě na ministerstvo a tam osobně informovat ministra a premiéra. Tohle je velice velice vážné! Zjevně se obětí zpravodajské hry stali mnozí ústavní činitelé.

Přestože měl pocit, že je něco v nepořádku, ředitel již vzdorovat nedokázal.

Jakmile byli před školou, Návštěvník zasyčel na Průvodce:

- Až k támhletomu paneláku úplně pomalu a klidně, za ním doprava a utíkejte za mnou.

Na daném místě vyrazili doprava kryti prvním prstencem panelových domů tak daleko, až se dostali do zcela opačného směru, než kterým od školy odcházeli. Tam sebou smýkli kolem remízky nižších stromů a zhoupli se za horizont mírného srázu, který se svažoval k silnici. Návštěvník zarazil Průvodce a ukázal mu na zem. Lehli si.

- Táhle na nás čeká taxík, ukázal dolů. Pojd'te se ještě na něco podívat. Ale opatrně!

Vrátili se k vršku srázu. Leželi a dívali se zpět ke škole. Právě k jejímu vchodu přijeli tři velké černé vozy, přestože tam nikdy žádný automobil nezajížděl. Všechna ostatní auta stála na parkovišti zboku školy. Na první z černých limuzín se neslyšně otáčel maják, který po budově školy periodicky rozléval nenápadné záblesky modrého přerušovaného světla. Z aut svižně vyskákalo dvanáct černě oděných, vysokých mužů a rychle se hrnuli ke škole. Ze vchodu jim vyšel vstříc ředitel, který se zjevně cítil celý nesvůj a zmateně jim ukazoval tam, kam Průvodce a Návštěvník před chvílí odešli. Pět mužů se vydalo tím směrem, ostatní vběhli s velkými brašnami do školy.

- Tak to bylo o fous. Předpokládám, že to nejsou lidé z ministerstva školství, řekl s pobavením Návštěvník.

Průvodce vyděšeně vzhlédl.

- Nebojte, začal Návštěvník konejšivým hlasem, nejsme v Rusku. Kdyby se nám cokoli stalo, je to okamžitě na sociálních sítích, v redakcích i v televizi.

Zjevně to Průvodce moc neuklidnilo.

- Pojd'te, je čas zmizet.

Seběhli k taxíku.

Taxík je vysadil na autobusovém nádraží, na druhé straně města. Tam si v úschovně vyzvedli své kufry, které Návštěvník před odjezdem do školy nechal bez vědomí Průvodce

sbalit a odvést. Později zjistili, že ti, kteří balili kufry, nesbalili trenýrky a tričko, ve kterých Průvodce večer předtím spal, protože byly zahrabány pod peřinami. Návštěvník se na nádražních veřejných záchodech převlékl do sportovního oblečení. Na hlavu si nasadil kšiltovku po rapperském způsobu. Po té nastoupili do dalšího taxíku, který je odvezl na odpočívadlo za městem, kde je po deseti minutách vyzvedlo auto, jež je převezlo o dvě stě padesát kilometrů dál. V autě nikdo nepromluvil.

Ubytovali se v penzionu. Nikdo tam po nich nechtěl žádné doklady.

Průvodce byl stále více zachmuřený. Asi po půl hodině kdosi zatukal na dveře jeho nového pokoje. Vešel Návštěvník, nyní již opět v bílém obleku.

- Matěji, tady jsme v bezpečí. Můžeme v klidu pracovat.

- Pracovat? ... V klidu?

- Neděste se! Trochu znervózněli, proto se chovají hystericky. Něco Vám ukážu.

Podívejte.

Návštěvník si sedl a opřel se, aby bylo vidět na jeho oděv, kde se objevila místnost připravená k tiskové konferenci. Náhle o holi zleva přichází prezident a ztěžka si sedá do nasvíceného křesla. Trvá to... dlouho.

Když se objevila zpráva, uvádí záběry Návštěvník, že premiér chystá na jedenáctou hodinu tiskovou konferenci, oznámila prezidentova kancelář, že prezident připravuje svoji tiskovku na desátou.

Prezident: Rád bych touto cestou zveřejnil to, éhhhhhh... o čem se už nejméně den a půl na různých kanálech speku-luje. Jedná se o bez-precedentní selhání, díky kterému je naše éhhhhhh... školství vystaveno nebezpečí. Po jedné ze škol – zatím s ohledem na vyšetřování nebudeme upřesňovat – se pohybuje podezřelá postava tzv. „Návštěvníka“, který, éhhhhhh... jak se ukázalo, je ve skutečnosti diverzant. Dovršuje rozkladné dílo, které má zničit budoucnost našeho národa... Podle informací, které mi poskytl maďarský premiér, je celá tahle akce financována Georgem Sorosem... Tzv. „Návštěvník“ se pohybuje na našich školách éhhhhhh... s vědomím ministra školství a lze se domnívat, že i s vědomím premiéra... ehh...

- Premiér na to již nestačil reagovat změnou času, komentuje Návštěvník, a tak mu nezbylo než s konečnou platností hodit přes palubu ministra školství.

Stříhem se Návštěvníkův oblek rozzáří jinou místností, tou ze Strakovy akademie, právě

ve chvíli, kdy ministerský předseda odpovídá na nepříjemné dotazy novinářů:

Premiér: Ale já jsem nevěděl... říkám nevěděl, že ministr s tím Návštěvníkem... nebo jak sa vlastně menuje... že s ním minister mluvil. Nevim o tom! Prošetříme to. A samozřejmě z toho vyvodíme důsledky!

Jeden z novinářů: Myslíte tím, pane premiére, že odvoláte ministra školství?

Premiér: Nejdřív to prošetříme... nepředbíhajtě, prošetříme... uvidíme!

Další novinář: Pane premiére, jak spoluobčanům vysvětlíte, že jste se nejméně třikrát objevil před kamerami právě s Návštěvníkem?

Premiér: Zaprvé, pouze dvakrát! A zadruhé: Opakuju... nevěděl som! Dlouhodobě se zajímám o školství, naše vláda leje peníze do platů učitelů a někoho napadlo, že by bolo dobré to lidem ukázat. A v té dobe minister pustil... toho Návštěvníka do školy, tak jsme to marketingově použili! Čo je na tom špatného, ne? Ale já neměl žádné informácie, co ten... ten dotyčný je zač. Nikdo ma z okruhu ministra školství nĕvaroval, nĕinformoval, že by tam to bolo...

Novinářka: Pane premiére, ale na právě zveřejněných záběrech se s Návštěvníkem nezávazně bavíte, Návštěvník vás plácá po ramenou, na jiných záběrech sedíte s prezidentem v křeslech, Návštěvník vás a pana prezidenta zaujatě poslouchá, když vám oznámí, že by vás tam u nich nikdo nezvolil a poté odejde, tak vy i pan prezident začnete hrubě nadávat, navzájem se osočovat, ale nakonec se dohodnete, že té „zrůdy“ – takové slovo použil pan prezident – se musíte zbavit a je tam také zmínka o ministru školství. A ze záběru se zdá, že právě v ten okamžik se rodí celá tahle aféra s ohrožením našeho vzdělávacího systému.

Premiér: Nĕrozumím, o jakých záberoch mluvíte! Takové záběry nĕexistujú! Nĕexistujú! To je lež... Kampaň. To si zapištĕ! Sprostá lož...

- Ale ty záběry existují, pokračoval Návštěvník k Průvodci. Tĕsnĕ před tím, než

začala tisková konference prezidenta, objevila se série dvou záznamů. A ty letí prostorem sociálních sítí a postupně je zveřejňují i média, kam prezident ani ministerský předseda nedosáhnou. Podívejte.

Na jeho obleku se objevily záběry z obou setkání, která natáčela televize, jež jako první spustila včera kampaň proti Návštěvníkovi a ministrovi školství. Vše bylo Průvodci tak známé, tak známé a přece úplně jiné: Usmívající se Návštěvník, který s porozuměním kýve hlavou, poplácává premiéra po zádech a dělá „V“ do kamery, vyděšená tvář ministerského předsedy a setřásání Návštěvníkovy ruky z ramen, Návštěvníkova pochvala, že premiér a jeho vláda investuje do školství a nenápadná upomínka, že by měl do školství investovat daleko více, pak Návštěvníkův odchod do školy, náhle se objevuje druhý Mára a zvyšuje hlas na premiéra, redaktora i kameramana, že to takhle nemůže zůstat, že je to průser, že se aspoň něco musí dotočit, přidává se k němu Lucie, nakonec premiér stojí před kamerou a hřímá – tentokrát jazykově téměř správně (a když se něco nepovede, Lucie zarazí natáčení a sekvence se opakuje) – premiér tedy hřímá o tom, jak jeho vláda investuje do učitelů, protože ví, jak je školství důležité. A pak druhý záznam, prezident, premiér a Návštěvník sedí v křeslech, mezi prezidentem a ministerským předsedou probíhá souboj o slovo, Návštěvník je pobaveně pozoruje, pak je přeruší s tím, že si ve své erudici vystačí sami, nakonec jim oznamuje, že tam u nich by je nikdo nevolil, a odchází, to nejzajímavější opět přichází až nakonec, prezident vstává, huláká a mává hůlkou, jeho tělesná stráž před ní uhýbá, premiér také vstává a huláká, ta proměna by v podstatě neměla nikoho překvapit, každý to tuší, ale přesto je to šokující, když to člověk vidí na vlastní oči, ty dvě postavy jsou náhle obhroublé a neforemné, poulí oči a jejich obličej je brunátní, nejdříve útočí jeden na druhého, ale pak najdou společnou oběť – Návštěvníka – tu zrudu, toho hajzla, tu svini, musí se ho zbavit, sejmut ho, kdo ho sem pustil, ptá se prezident, já ne, říká premiér, to musí někdo odnést, říká prezident, premiér pokývá hlavou a prezident vztekle pronese příjmení ministra školství, premiér se zachmuří a s váháním pokývá hlavou, a poté se spustí opět pobíhání a sprosté nadávky, vyděšený ředitel školy na to hledí a není sám, týmy obou hysterických mužů také hledí, dokonce i na obličej prezidentova mluvčího je vidět překvapení a ten už zažil mnohé, nakonec někdo z postranních šedých myší si vezme slovo a najednou všichni ví, že toto jsou ti hlavní, a ti poručí, aby všichni ukázali záznamy, a tak musí kameraman i zvukaři pod dohledem obou týmů vymazat vše co toho dne natočili, dokonce i záběry, které natočili před školou.

- Tý jo, tak to je maso, vydechne Průvodce.

- Ano, pokýval s úsměvem Návštěvník.

- Tý jo, tak to j maso, ztěžka vzdychl druhý Mára.

Marketingový tým seděl kolem velké obrazovky. Kája, která byla v týmu přes audio-video, klikla na svém notebooku a před nimi se objevil jeden zastavený záběr z prvního záznamu.

- Poslala jsem to na analýzu jednomu mému známému. V těch nejsložitějších situacích mně s videama kouzlí on. Ale i tenhle můj mág byl z tohodle perplex. Něco takovýho neviděl. Všimněte si tohodle záběru! V tuhle chvíli jej snímá jedna kamera. Při analýze celého záznamu se ale zdá, že další kamery musely být tady, tady, tady a tady.

Na obrazovce naskakují červené kroužky.

- A další dvě někde zcela mimo záběr, tady a tady, Kája přitom ukazuje rukou na dvě místa za rámem obrazovky. Bud' sedm kamer, anebo se některé z těch kamer přesouvaly. Všichni na ni nechápavě hledí.

- Viděli jste na place nějakou jinou kameru, než tu z televize?, pokračovala Kája. Já ne! A z té jediné kamery, kterou jsme všichni viděli, není v tomhle záznamu jediný záběr. Vůbec tomu nerozumím. A teď se podívejte na tohle.

Na záběru se Návštěvník obrací k premiérovi a chválí ho za to, že investuje do školství, ale ve chvíli, kdy říká „...a já věřím, že bude investovat ještě odvážněji. Mám pravdu, pane premiére?“, se něco se záběrem děje. Je náhle jakoby „výmluvnější“, jako ve chvíli, kdy člověk zbystří smysly a to, co ještě před okamžikem vnímal neurčitě, náhle dostane pevné zvukové a vizuální hranice. Vypadá to tak skutečně, až to bolí.

- Co cítíte, když se na to díváte?

Chvilé ticha, nakonec promluví Lucie:

- Jako by tahle sekvence najednou vystoupila?

- Přesně tak o tom mluvil Tomáš – ten můj mág na obrázky. Jako by vystoupila. Mluvil cosi o perspektivě, od renezančních malířů až po ty barokní, ale byl celej nadšenej z toho, že se to tady děje jak na stopě vizuality, tak na stopě audia a ke všemu v pohybu. Tvrdil, že je to daný dokonalou detailní korelací dvou či více kamer, které jsou umístěny blízko sebe. Není tam jediný šev, jediný střih, ale promyšleným převrstvením záběrů z určitých úhlů začne celá sekvence „vystupovat“. Tomáš byl z toho nadšenej, tohle ještě neviděl. Chodil po místnosti a vykřikoval, že se konečně objevilo něco nového, něco co změní audio-vizuál, že je to okno do budoucnosti. Určitě to už někoho napadlo, říkal, ale on nezná technologii, která by tohle dokázala.

- Neměl jsem čas se na to podívat víckrát, pronáší druhý Mára. Co se stane s tím, když to „vystoupí“, nebo jak to vlastně říkáš?

- Většinou se zdůrazní něco, co by původně mohlo zaniknout nebo vyznít jinak. Když v tomhle záběru vystoupí „věřím, že bude investovat ještě odvážněji“, tak z toho nakonec podprahově plyne: „Investujete málo, idioti.“ Ale je to vyjádřený na lehké ironické lince, takže to zní nevtíravě a kultivovaně...

- Jo, vstoupí Káje do řeči Lucie, a když pak Lišák zmateně na „Mám pravdu, pane premiére?“ po dlouhé pauze odpoví a ještě s tím svým cizím přízvukem: „Áno“, tak vypadá jako úplný idiot.

- Kde všude ty záznamy vystupují, chce vědět druhý Mára.

- Kdykoli je potřeba ukázat, že Lišák nebo Zoban plácá nesmysly.

- Mě fascinuje tenhle záběr, řekne Pastýř, nahne se ke Kájíně notebooku, posune na druhý záznam přibližně do jeho poloviny a pouští ho.

V něm právě Návštěvník s úsměvem oznámil prezidentovi a možná i premiérovi, že by je tam u nich nikdo nevolil, otáčí se a zcela uvolněně odchází. Jiná kamera (patrně však soustava kamer) najíždí na prezidentovu tvář a ta v tu chvíli začne vystupovat jiným způsobem než před okamžikem. Ta tvář je náhle zmatená, ztrácí se, kůže na tváři povoluje, prohlubují se stopy nemocí, oči se vypoulí a těkají. Jak ale unavená kůže na mírně nahnuté hlavě uvadá a je stále více a více přitahována gravitací, začne se zvýrazňovat prezidentův nos. Pastýř tenhle záběr viděl snad třicetkrát. Ale i bez toho by věděl, kam ten záběr bude směřovat. Ten nos! Prezidentova tvář se náhle zalévá krví a první Mára před sebou opět vidí tělo mrtvého krtka plného červů, brouků a mravenců, jak sveřepě hopká ke kraji cesty, aby ještě tímto tancem oslavil svůj odchod, nakonec přichází prezidentův výbuch: „Co je tohle za hajzla?!“ vykřikne a vstává tak, že zároveň zvedá svoji hůlku, před níž jeho bodygardi, kteří sedí za ním, musejí uhýbat. Jako už asi třicetkrát předtím Pastýře napadá stejná neodbytná myšlenka: Tak tohle není jenom Lišákův konec.

- Máro, odvrací se od obrazovky Pastýř, jak tohle přerámuješ, to teda fakt netuším. S takovým spinem ti nepomůže ani Planckova konstanta. Já mám už dvě hodiny na monitoru: „Čau lidi“ a nic dalšího mě nenapadá. Až budeš něco mít, dej vědět. Jdu se projít.

Ukázalo se, že už ve škole vůbec nemusí fyzicky být. Z jakéhosi nepochopitelného důvodu byl Návštěvníkův oblek schopen přehrát vše, co se ve škole odehrálo. Možnost vracet se do jednotlivých tříd a do jednotlivých hodin pozpátku klesala, ale záběry

ze středy a ze čtvrtku už obsáhly téměř všechny třídy. Návštěvník nenechal Průvodce, aby se touhle záhadou rozptylovali. Nemáme čas, řekl několikrát. A tak projížděli záběry ze tříd a Průvodce měl zaznamenat všechny případy, ve kterých se ve třídě soutěží. Proč pořád ta soutěž, běželo mu Průvodci hlavou. Nebavilo ho to. Ale když to všechno zhlédli a spočítali, začalo se Průvodci cosi otevírat v hlavě. Přesto ale pronesl:

- Pořád to ale nechápu! Co je na soutěži tak špatnýho? Lidé rádi soutěží.
- Zdánlivě nic a ve skutečnosti všechno. Co děláme, když nutíme žáky soutěžit?
- Motivujeme je.

Návštěvník mlčky hleděl na Průvodce a tomu nakonec nezbylo než pokračovat:

- Překonáváme jejich nechuť. Mobilizujeme jejich síly, nutíme je, aby se soustředili, aby pracovali... No... Motivujeme ty slabší, aby překonali ty lepší... Už mě nic nenapadá.

- Někdy lidé říkají, že naplňují přirozenou touhu dětí po hře.

- Ano, to je možná to nejdůležitější.

- Aha... A proč musíme pomocí přirozené touhy po hře děti motivovat, mobilizovat jejich síly, aby se soustředili, aby pracovali?

- Cccc?... Prostě proto, že učení je přece práce a ta je nepříjemná. To není hra!

- Není to hra... aha... Tak je to přirozené a děti si chtějí hrát? Anebo využíváme určitých mechanismů, abychom je donutili, mobilizovali, motivovali, protože děti musíme naučit pracovat?

Průvodci se nechtělo odpovídat, mlčel.

- Vzpomeňte si, co nám dnes vyprávěl onen pan učitel v první třídě. Myslím toho, jak se mu nepovedla soutěž.

- Jojo, než si pro nás přišla zástupkyně... Hmm... říkal, že to trvá rok, než se děti naučí řádně soutěžit.

- Říkal, že to trvá rok, rok a půl než přirozenou hru zruší a naučí děti soutěžit. Co to znamená soutěžit? Znamená to určit pravidla hry.

- Přeháníte.

- Přeháním? Ne! Maruška vstoupila do hry se svojí zkušeností se sestřičkou. Patří sestřička do rodiny, anebo do rodiny a do školy zároveň? Ale tohle naprosto nabourává učitelův záměr, proto musí Marušku umravnit. Ta se ale nedá, a tak panu učiteli nezbyvá, než to celé zrušit.

- A co je na tom špatnýho?

- To, že Maruška už za rok, za rok a půl bude vědět, že má zcela přijmout zadání

pana učitele, nebo bude vypadat divně. Když to takhle přijme většina dětí, soutěž prostě proběhne, i když některé děti právě takovýmto způsobem nebudou chtít soutěžit.

- Ale co je na tom špatného?

- Téměř nic. Jen to, že zadání úlohy neleží ani malým kouskem v žácích. Všechno vychází z učitele...

- No jasný, ale on tu látku musí přece odučit. A proto musí určit pravidla.

- A vlastně máte pravdu, Matěji. V tomhle systému je učitel tak trochu loutka. Proto jako s loutkami zachází i se žáky. Všechny Marušky a Frantíky je třeba zavčas umravnit, protože jinak by soutěže probíhali jako dětské hry a obsahy by nemohly být odučené.

- Přeháníte!

Návštěvník s úsměvem pozdvihl obočí a pokrčil rameny.

- Proč se tak soustředíte na soutěž?, prořízl nakonec Průvodce ticho. Proč zrovna soutěž?

- Jedna z nejlepších otázek, kterou jste mohl položit!... Soutěž už není hra. Je to něco jako fotbal, nebo maraton. V tom či onom budou vždy někteří lepší a někteří horší. Ale my neříkáme Františka a Pavlík budou v tomto dobří, ale Aleš a Květa budou dobří v něčem jiném. Kdybychom to důsledně říkali, soutěž by nefungovala. To, co tím ve skutečnosti děláme, je, že utvoříme jeden prostor a nenápadně říkáme: Každý může vyhrát, jen se, žáci, musíte snažit. Ale on každý vyhrát nemůže!

- Co je ale na tom, panebože, špatného? Ty pravidla se přeci stanovují tak nebo onak, aby se žáci naučili látku, kterou se potřebují naučit.

- Ano, přesně! Pravidla jsou určena tak, aby se bez ohledu na potřeby jednotlivých žáků dosáhlo ovládnutí těch a těch poznatků.

- Ale na tom přeci není nic špatného. My potřebujeme, aby se to žáci naučili. Vždyť...

- My potřebujeme! Ano, to souhlasí. Ale co se vlastně mají naučit, Matěji?

Bylo to poprvé, co Návštěvník Průvodci skočil do řeči.

- Doposud jsem si myslel, Matěji, že bychom měli naše děti učit tomu, aby se v našem světě vyznali, aby v něm uměli jednat, aby přebírali za své jednání odpovědnost. A vy my celou dobu říkáte, že se musí naučit to, co jim naordinují lidé, kteří je ani neznají.

- To se přeci nevyklučuje?

- Ale vylučuje. Jak se mají naučit správně jednat, když je musíme učit poznatkům bez ohledu na to, co oni potřebují? Jak je naučíme přebírat zodpovědnost za jejich jednání, když to, co se učí, přichází zvenčí, mimo jejich dosah, mimo jejich potřeby a preference?

Jak je to naučíme, když jsou systematicky nuceni, aby se to jen zkrátka naučili – a pokud to nejde jinak, tak alespoň nazpaměť?

- Ale jak tohle souvisí se soutěží?

Návštěvník chvíli mlčí, pak přece jenom pokračuje:

- Žáci mají přirozenou potřebu, aby byli přijati, aby byli součástí skupiny, aby byli milováni. A přesně tuto potřebu my vezmeme a zneužijeme. Soutěž je ten nejgeniálnější prostředek, jak žáky podřídít nikdy nekončícímu dohledu. Tuto bytostnou potřebu blízkosti měníme na soutěž a žáky od sebe odlučujeme. Lžeme jim: Každý z vás může být nejlepší. Každý z vás musí být nejlepší! Trvá to rok, rok a půl a děti „rády“ začnou soutěžit – přinejmenším rozhodná většina z nich, ostatní se přizpůsobí. Dohled je neustále srovnává – srovnává je navzájem, je a další skupiny, třídu s jinou třídou, školu s jinou školou, stát s jiným státem... Soutěž nutí žáky, aby postupně ten dohled internalizovali, a pak už dohlížejí sami na sebe. Což mnohonásobně šetří práci těm, kteří mají dohlížet. Dostáváme naše děti do kolotoče, ve kterém místo aby s druhými spolupracovali, už s druhými jen věčně bojují. Místo aby pracovali na sobě tak, že se učí spolupráci, komunikaci, sdílení, pracují na sobě takovým způsobem, že ty druhé chtějí předčít, předejít, porazit. Ale právě díky tomu ten, kdo má právo určovat, co je dobrá a co špatná práce, má nad celou soutěží téměř absolutní kontrolu. Jsou tady vždy ti, kteří se soutěži nechtějí přizpůsobit. A mezi pubescenty jejich počet roste. Ale i pro ně existují prostředky, jak je krotit a obestříť dohledem a kontrolou. I je efektivně podřizujeme normám, odsouváme je na okraj. A okraj má svá specifická pravidla dohledu. Matěji, nejde o ty nebo ony obsahy, ale o to, podřídít druhé normám, které přicházejí zvnějšku.

- Tak co máte?, zeptal se Pastýř, když vešel do ztemnělé místnosti.

Před chvílí mu druhý Mára volal, aby hned přišel. Nechtělo se mu. Už se mu nechtělo vůbec nic. Ale přišel.

- Hele, to musíš vidět, zahlaholil Vláška, aniž by k němu zvedl hlavu. Už to sjíždíme potřetí. Stíňák vyslal poselství. Trikokóta vrací úder!

Pastýř měl pocit, že sedí v hledišti pimprlového divadla. Viděl to a slyšel to, bylo to burleskní, a snad proto mu bylo, jako by se to odehrávalo v nějakém vyprávění, v nějakém neskutečném čase, ve snu, který bohužel bez probuzení pokračuj dál: Především on – Stíňák – je tady odborník na školství. Kdyby si pan prezident a pan premiér dali poradit, řekl by jim už dávno, o co tady jde. Nemuseli by být obětí takové blamáže. Nejde o Sorose!

Soros to určitě platí, ale nejde o Sorose. Ostatně, kdo by to měl vědět líp než on – Stíňák, to jeho otec Sorose vypoklonkoval z naší milované vlasti. Hlavní problém je v tom, že je to koordinovaná síť. Všechny ty reformy, ty inkluze, ty Hejného matematiky, to je jen druhá tvář byrokracie, která dusí školy – to je ten systematický útok na naše národní vzdělání. Trvá to dlouho a on – Stíňák – už to všem mockrát říkal. Bohužel se muselo objevit tohle zombie v bílém, aby jim došlo, že on má pravdu.

- To je kokot, co?, vzhlédl Vláda k Pastýřovi.

Ten pokýval. Ale mlčel. Došlo mu s velkou lítostí, že se nijak neřeší jeho problém. Problém s pojmenováním hnutí. Trikokóta – jedno z těch pojmenování, s nimiž není spokojený! Pojmenování, které nesedí. Kohout sem, kohout tam a k tomu pár slepic. Ale co s tím? Jak tohle obsáhnout a vydojit? Trikokóta se vzpírá logice... Teprve nyní mu to pomalu dochází. Celá Trikokóta je jen marketingový produkt. Jak lejno vyhnat lejnem? Nepřekročitelná hranice!

- Tak co?, hlesl druhý Mára. Napadá tě něco?

Pastýř mu zpočátku nerozumí. Po chvíli mu to ale doklapne. Mára, ten, jenž by nikdy nespolupracoval s extremisty, se domnívá, že by Stíňákovo video mohlo nějak pomoci řešit Lišákovu patálii. Když v toto Mára doufá, tak musí být opravdu zoufalý, došlo tomu prvnímu Márovi. Zavrtěl hlavou! Druhý Mára dlouho se na dlouho odmlčí. Nakonec tiše hlesne k Vládovi:

- Zavolej, prosimtě, Káje, že musí přivést toho svého mága. Řekni jí, že s goldama zatlačíme, ale že ho sem musí co nejrychleji dostat.

Podíval se na Pastýře a vzdychl:

- Nezbyvá nám, než všem ukázat, že ty dva záznamy jsou *deep fake*. V další „Čau lidi“ musíš dát něco o *deep fake*.

Pohlédl na ostatní:

- Začněte shánět informace. Všechno o *deep fake*. Za hodinu sraz tady a rozjedeme to. Ještě dnes musíme začít točit. Lucie, mohla bys kontaktovat našeho Krasavce? Bude ten dokument moderovat.

- Jojo. Nejdřív ale zajdu za Lišákem. Musím ho uklidnit, ať máme klid na práci. Pak zavolám Krasavcovi.

Průvodce už nemohl. Závěrečné zkoušky v autoškole, běh v plné polní, maturitní zkouška, konzilium. SZZ - státní závěreční zkoušky. ZZS - závěrečné zhodnocení stavu.

Závěrečné zhodnocení toho, co bylo nadřilováno, co bylo naučeno, jak a co bylo znormováno. Rituální pozadí každého takového aktu prozrazovalo něco výjimečného. O to více, že si té rutinizace člověk nebyl ani vědom. Pak se přesunuli ke zkoušení v dané škole. Prohlíželi stále dokola všechny situace, ve kterých probíhal akt zkoušení. Je neskutečné, kolik záznamů se za ten necelý týden shromáždilo. Návštěvník ho nutil, aby vždy popisoval, co vidí. Nejdříve byly jeho deskripce fádní, ale s mírou, s jakou vzrůstalo jeho znechucení, se popisy stávaly stále detailnější. Dělal se mu mdlo. Ať už žáci uspěli či nikoli, ať už byli nadšení či poníženi nebo naopak dávali najevo své pohrdání, ať už se učitelé těšili ze své moci, nebo jim naopak přišlo trapné někoho přezkušovat, ať už se zjevně neměli žádný vyhraněný postoj – nikdo z tohoto souboje nevycházel vítězně. Po tolika vrstvení, po tolika zhlédnutí různých variant se překrýváním obrazů došlo vždy ke stejným fázím stejného rituálu. Ať se kdokoli z aktérů zachoval jakkoli, všichni byli jen použiti.

- Zkoušení dominantně spočívá v tom, začal tiše Průvodce, že je někdo vyvolán, jde před tabuli a před očima všech musí odpovídat na otázky a řešit úkoly, které před očima všech zadává učitel...

- Ano, Matěji, ale tahle škola není špatná. Na jiných je to daleko horší.

- Hmm... Nejhorší na tom všem je, ... že mě ta absurdita došla až teď. Když to všechno vidím v jednu chvíli tolikrát a tolikrát dokola. V různých třídách, v různých podáních různých žáků, různých učitelů... Teprve až teď!

- Když to, Matěji, spojíte se soutěží, co Vás napadá?

- Soutěž, to je síť. Hustá a propletená. Často nenápadná. Tou sítí, musí každý projít. Dokonce i ty, co se tomu vyhýbají. I ty jsou touhle sítí modelování, případně vylučování na její okraj. Ta síť má své vrcholy, jakási kontrolní zakončení, ze kterých vedou další možné cesty. Do dalších částí sítě. Ty vrcholy jsou obestřeny zvláštní atmosférou nedotknutelnosti a nutnosti. Všechno to povstávání a sedání, všechny ty šaty a obleky, všechno to oficiální vyhlásování výsledků, všechno to předávání diplomů a slavnostní proslovy!...

- Matěji!... Matěji, vypadáte rezignovaně. Jako by se s tím už nikdy nic nedalo dělat. Něco vám pustím. Nad tím jsem předevčírem žasl. Pouštěl jsem si to pořád dokola.

Na Návštěvníkově hrudi se rozpohyboval obraz třídy, kterou za ten necelý týden navštívili alespoň třikrát. Paní učitelka, jež téměř nezvyšovala hlas, rozdala skupinové úkoly. Žáci se rozmístili po různých koutech třídy a začali je plnit. Když intenzita hluku vystoupala

přespříliš, paní učitelka vstala od své práce a zvedla ruku, přičemž poklepala na rameno nejbližšímu žákovi. Jako tichá pošta se informace roznesla do všech skupin a žáci se postupně utišili tím, že stejně jako paní učitelka zvedli ruku a ztichli. Poté paní učitelka dala pokyn k práci a přisedla zpět k žákyni, se kterou si povídali a něco společně řešili v žákyně sešitu. Po chvíli se paní učitelka usmála a pokynula hlavou. Žákyně odešla k jedné ze skupinek, okamžik skupinku pozorovala, pak jí jeden chlapec vysvětlil, na čem pracují, a ona se zapojila do společné práce. Tak jednoduše jako se říčka vlévá do větší řeky. Paní učitelka si cosi zapsala do notýsku a vše plynulo v pracovní atmosféře ke zvonění. Když Návštěvník vidí, že Průvodce nechápe, některé sekvence pouští znovu a zvyšuje hladinu zvuku. Průvodci konečně dochází, že právě proběhlo zkoušení, které paní učitelka zakončila slovním hodnocením, jež si poté ve zkratkách poznamenala do svého učitelského notýsku. Po tom všem, co předcházelo, Průvodce nemůže uvěřit ani svým očím a ani svým uším.

- To je... tak... tak jednoduchý.

- Ano, Matěji, je. Každá velká změna začíná mnoha malými podvratnými kroky. V téhle škole si nikdo nemůže dovolit ze dne na den přestat soutěžit nebo zkoušet. Pokud ale tato paní učitelka zkouší tímhle způsobem, dokonale rozpouští nedotknutelnost kontrolních zakončení. Infikuje žáky sebedůvěrou a aktivitou. Většina z nich už nikdy nebude před zkouškou stát tak strnule, jako před hadem, který je má za okamžik sežrat. To, co ta paní učitelka dělá, bude mít nakonec obrovské důsledky. Dělá to pravděpodobně jen proto, že jí je proti srsti, aby své žáky vystavila ponížení. Ale aniž si to uvědomuje, naprosto proměňuje rituál zkoušení. Rozpouští ho.

- Proč se o tomhle nepíše?

- Ale píše, Matěji, píše. Ale lidi se raději hádají o těch nebo oněch reformách, o průmyslu 4.0 a dalších věcech. Ale to, co každý den probíhá, zcela míjejí. Asi proto, že je to tak samozřejmé, až to není vidět.

Pátek: V očekávání vůdce

Ráno se dali hned do práce. Návštěvník přehrával vše podstatné z toho, čím společně procházeli předcházející dny. Průvodce se opět ocital ve starodávných třídách, v moderních třídách, v nemocnicích, na jatkách, v továrnách, párkrát také v koncentračních táborech. Opět a opět se obrazy převrstvovaly. Cosi odpadávalo ve své jedinečnosti a cosi naopak tvrdošijně zůstávalo – vzory, na základě kterých jsou doposud formovány moderní generální instituce. Továrny, nemocnice, armády, vězení, školy.

Jakýsi temný mrak zahalil Průvodcovu hlavu, dusil ho. Ale vše se hrnulo vpřed šílenou rychlostí a skládalo se v bizarní a uchvacující obraz. Bylo to odpudivé a opojné zároveň. Jako když člověk pročítá svazky, které na něho vedla tajná bezpečnost. Jako když odhaluje selhání lidí, kterých si hluboce vážil. Jako když se ocitne uprostřed vlastní otřesné zpovědi a kdesi na konci čeká jak věčné ztracení, tak blažené odpuštění.

Po krátké přestávce, kdy si dole u recepce dali silnou kávu, se vrátili zpět na pokoj.

- Už brzy bude konec, Matěji. Teď jen to dát všechno dohromady. Co ve vás zůstalo z prvního, z druhého, ze třetího, ze čtvrtého dne? Jak ty věci spolu souvisí?

Celý marketingový tým zíral na nesestříhanou verzi dokumentu o *deep fake*. Pořadem provázal velmi známý herec. Prvních pět minut zpovídal odborníky na umělou inteligenci a neuronové sítě a ti za pomoci počítačových simulací vysvětlovali, jak může *deep fake* vzniknout, že se po detailních částech a velmi pomalu scanují vizuální i audiální stopy, například záznamy reálných rozhovorů, skutečné dokumentární materiály, a z nich poté neurální sítě propojených počítačů vytvářejí neexistující světy, které jsou však od skutečnosti k nerozeznání. Umělé světy, v nichž aktéři dělají a říkají, co by ve skutečnosti nikdy nedělali a neříkali. Kdyby měl nějaký tým odborníků na pár hodin k dispozici nejvýkonnější počítače světa, přešli nenápadně odborníci na IT a AI do další fáze dokumentu, mohl by vytvořit celé série falešných světů, jež by se po síti rozšířili exponenciální rychlostí, a nikdo by již nebyl schopen rozpoznat, co je pravda a co lež, co je skutečnost a co jen nasimulované série obrazů. Známý herec se na tato sdělení zachmuřil a vypadal tak, jako by ho tíha závažnosti již neměla opustit až do konce jeho života. S napjatým obličejem a vmlouvavým hlasem navazuje tím, že se dnes už nedá věřit ničemu, neboť by diváci mohli například vidět, jak pan prezident říká tyto věty. Náhle se objeví prezident, který s mírně nakloněnou hlavou a svým typicky trhaným projevem pronáší:

„Právě jsem největšímu fašistovi současnosti, ruskému prezidentovi Vladimiru Vladimiroviči, vyhlásil válku! Zničit krtka!“

A na to hned ve střihu navazuje stejný prezident, přičemž je jeho tvář mnohem brunátnější a rysy obličeje ještě více povolené:

„V rozhovoru pak řeknu kunda sem kunda tam a nikdo už nemyslí na to, že jsem se z Číny vrátil ve Wellnerově soukromém tryskáči. Většina lidí je úplně zdegenerovaná, takže je jim kunda bližší než košile.“

Slova se opět chopí velmi známý herec a pronáší, co by si diváci pomysleli, kdyby slyšeli říkat našeho premiéra na příklad toto:

„Stát sa musí řídit ako firma. Na príklad u nás v Agrožertu skupujeme vysloužilé závodní chrty z celého sveta, meleme je a zvyšujeme tak pomer masa v našich uzeninách?“

A po střihu ten samý premiér pronáší s výrazně červeným obličejem:

„Ale choďte do riti, vy novinári, co mi to předhazujete? Já přeci nejsem blbý somár! Samozrejme, že repka ničí krajinu. No a co? Budu ji pestovat' dál! Slyšíte? Budu ji pestovat' dál! To si zapiště! Já som byznysmen, ne nějaký pojebaný politik!“

- Ta kunda a ta řepka půjdou pryč, říká druhý Mára a otáčí se na Lucii.

- Tak toho tam moc nezůstane. Pár sekund o fašistickým krtkovi a namletých chrtech, odpovídá Lucie.

- Neměli bychom offrecord toho fašistickýho krtka zkonzultovat s Rusákama? Víte, aby z toho nebyly problémy? ozval se starostlivě Vláďa.

Všichni na něho pohlédli.

- Není čas!, zatnul druhý Mára.

- Od koho to máte?, pokračovala Lucie.

- Od těch Kájinejch ajťáků.

- A nemohli by ještě něco přidělat? Něco, co bysme napsali my?

- Na to už není čas! Dokument musí jít ven hned! Nebo nás tahle vlna všechny sejme.

Nový věci by jim trvali příliš dlouho. Nemají k dispozici pořádný nářadí.

Mezi tím se velmi známý herec obrací do kamery a hledí divákům do očí. Kdyby toto většina diváků viděla a slyšela, pokračuje s ustaraným obličejem, jistě by usoudili, že se jak pan prezident, tak pan premiér zbláznili. Proti takovým lžím se musíme bránit. Přesně takovým způsobem vznikly ony záběry, které se ve čtvrtek rozšířily po sociálních sítích. Je to dokonalé *deep fake*, které musí být dotované obrovskými penězi. Je to v podstatě útok na naši národní bezpečnost. Poté se opět na scéně objevují odborníci na IT a AI z úvodních

sekvencí filmu a dosvědčují, že takový výkon musel být velmi dobře zaplacený, že to muselo být vytvořeno na počítačích s tak velkou kapacitou, kterou nemohou mít k dispozici jednotlivci či nějaká malá NGOs.

Když se dokument konečně dobere k závěru, promluví druhý Mára:

- Odvysílá to Harantov. Se Sviňářem je to už domluvený, jen jsme museli dát Zobana vždycky před Lišáka. Až se to sestříhá, bude to mít tak dvacet minut. Už se na tom pracuje. Na twitru, na instáči a FBěčku uděláme kampaň, že se toho budou muset chtět nechtět chopit i další média. Nějaký nápady?

Druhý Mára, pohlédne na Lucii. Ta nepřítomně hledí před sebe.

- To nebude fungovat, ozve se první Mára. V jeho obličejí se po delší době opět zračí zájem.

Lucie kývá hlavou a pronese:

- Potřebovali bysme něco, co tuhle situaci nějak totálně rozostří. Něco, co by zvedlo plošný emoce a rozptýlilo pozornost. Nějakou lady Dianu. Něco takovýho... Jenže to by nám teď musel zemřít nejmíň Mistr de Bůh. Pak by se dalo čarovat. Státní pohřeb, Mistr, pohůnek komunistickýho režimu, Anticharta... Nesmiřitelný tábory a bylo by to. Ale...

- Ale žádná taková smrt, skáče jí do řeči Pastýř, není k dispozici! Jedině, že byste Gotta zabili. Vzpamatujte se. Musíme hrát s tím, co máme v rukách. Co kdybychom ohnuli celou situaci jinam!, oči mu opět planou. Co kdybychom použili kundu bližší než košili a Zobana pořádně přidusili. Bylo by to něco jako: Vy si myslíte, že je to *deep fake*, ale tohle opravdu *deep fake* není, to je náš prezident! A vy jste si ho zvolili! Převezměte část zodpovědnosti! Kdyby se to povedlo, musel by Zoban Lišákovi uvolnit krk. A pak by ho Lišák mohl podpořit: To je *deep fake*, je to součást oné kampaně... nechutné kampaně, která se nyní vede proti mně a panu prezidentovi. Jedině takovým způsobem by se síly vyrovnaly.

Všichni na Pastýře hledí. Druhý Mára nakonec pronese:

- Ty seš vůl, Máro, a začne se křečovitě smát. A teď vážně, pokračuje. Jdeme do práce!

Pastýř chvíli jen hledí, jak se ostatní rozpačitě rozcházejí za svými úkoly. Pak pokrčí rameny a jde si po svých. Čeká ho ještě poslední „Čau lidi“.

—

- My jsme to rozfázovali do čtyřech dnů, říká Návštěvník, ale ono to probíhá každý den všechno najednou. Proplétá se to.

Průvodci hicovalo celé tělo. Jestliže ještě před několika hodinami se mu nechtělo nic přidávat, nic hodnotit, nic opakovat, teď nemohl skončit. Muselo to alespoň pro něho nějak skončit.

- Začíná to vymezením prostoru. Ten prostor...

Průvodce se noří opět a opět do jednotlivých dnů a mluví a mluví. Prostor, čas, obsah, soutěž – všechno sebou prostupuje. Mluví a mluví. Je v transu, takže když jej Návštěvník konečně zarazí, slyší jeho hlas z dálky, která jakoby se teprve začala neochotně pomalu přibližovat. Nakonec mu význam Návštěvníkových slov přece jen dochází:

- Rozjel jste se, Matěji.

Ano, rozjel se. Jako vedoucí jednoho z odborů příslušného náměstka pomáhal tehdejší ministryni prosazovat inkluzi. Vyděsilo ho, jak tu mašinu podcenili! Nevšimli si, že pod tím barevným, proměnlivým povrchem, který je plný řečí o změnách a reformách, o ideách a povinnostech, klape gigantická ocelová turbína 19. století. Teď to vidí! Na to všechno se mělo jít úplně jinak! Nejdřív se mělo do toho bezostyšně klapajícího molochu nenápadně hodit hodně kamenů, aby se jeho lopatice zasekly. A pak se měla turbína za chodu postupně demontovat a přetavovat na inteligentní rozvodnou síť. Ale poté si Průvodce promítá to nepřehledné zřetězení lidí, kteří tvoří kostru a svaly ministerstva, a dochází mu, že i tenhle materiál klape v rytmu století páry a oceli. Tihle lidé by snad mohli házet kameny, ale určitě by nedokázali budovat inteligentní elektrickou síť.

- Tak to je konec, pronese druhý Mára.

Pastýř přikývne.

- Přišel čas se pomalu poohlídnout po něčem novém, pokračuje druhý Mára.

Pastýř přikývne.

- Máš něco v merku?

Pastýř zavrtí hlavou. Po chvíli ale mírně sešpulí rty a dodá:

- Jedině tak třesoucí se Merkelovou.

- Máro, zasměje se druhý Mára, ty seš fakt vůl.

Pastýř se usmívá a mlčí.

- Třeba nás někdo vezme jako tým, protne po chvíli ticho druhý Mára, už to umíme.

Pastýř zavrtí hlavou a odvětlí:

- Jsme moc drahý, Máro.

- Cože, Máro?

- Výkon–cena. Jsme drahý. Všichni tady potřebujeme změnu. Apgrejt. Nový myšlenky.

- Co to plácáš, Máro? Jsme nejlepší!

- Nejsme, Máro. Nejsme. Podívej se na Zobana. Jak mu ta jeho mašina šlape. Na černou práci má trumberu Kravčáčka, ale za ním ve stínu je pár skutečně dobřejch sekáčů. Nikdo je skoro nezná. Žádný polibky na veřejnosti. Sem tam nějaký rozhovor. Něco jako: Jsme tady, nenechte se vysmát! Ale potom zase zalezou do stínu a sklízí s jistotou, co zasívaj. Ten rozdíl výkon–cena je nesrovnatelný. Potřebujeme apgrejt, Máro.

- Jsme nejlepší!

- Nejsme, kámo? Jsme jen takový popový hvězdy marketingu!

Druhý Mára zírání. Konečně mu to začíná docházet.

- Začínáš mi, někoho připomínat, pronese.

- Koho, Máro, zeptá se s vyčkávajícím úsměvem první Mára?

- Napoleona Železného. Já vám všem ukážu! Teď teprve uvidíte!

Pastýř se ale jen dál usmívá, mlčí a po chvíli pokrčí rameny. Druhý Mára konečně pochopí. Jejich spolupráce právě skončila.

—

- Jde o to, co se děti vlastně naučí?

- V jakém smyslu?, ptá se Průvodce.

- Studoval jste doktorát z historie. Co jste při tom využil z učiva základní a střední školy?

To Průvodce zarazilo. Kupodivu velmi málo. Velmi málo. V jeho hlavě tehdy ležel jakýsi všeobecný přehled, sestavený do naprosto nejasné mlhavé osy nekonečných časových určení, s výraznými milníky v podobě dat, která byla sérií upozornění na většinou psychopatické vládce, jejich územní zisky či ztráty, upozornění na války a nové technologie. To nejzajímavější – vrstvení kulturních dějin, trest', která odlišovala jednu kulturu od druhé, aby je poté neoddělitelně spojila v kulturu jedinou a o několik staletí později zase od sebe odtrhla – ta trest' tehdy dlela v jeho hlavě jen jako matný stín, jehož jasnější podobu pak vždy musel sám těžce dolovat z historických pramenů. Tak přesně asi to mu zůstalo v jeho hlavě z nejoblíbenějšího předmětu ve chvíli, kdy se jej rozhodl studovat na vysoké škole.

- A co vám daly předměty, které vás tolik nebavily?

Průvodce pokrčil rameny a Návštěvník pokračoval.

- A kde je to všeobecné vzdělání? Co je jeho podstatou?...

Průvodce mlčí. Návštěvník se proto chápe slova. Žhne. Tentokrát žhne on. Myšlenky se sypou. Teď už to musíte chápat, všechno to jede, jedno zapadá do druhého! Copak to nevidíte? Jde o každého z nás, o svobodu! Bože! Je to tak urputné, že se Průvodci újí hrdlo, že je mu zle. Potřebuje to nějak zastavit. Cítí, že ta závrať ho jinak strhne! Nakonec se opanuje „rozumem“ a zvýší hlas:

- Vy jste se ale rozjel!

Chvíli je ticho. Pak se Návštěvník rozesměje:

- Máte pravdu, Matěji. Rozjel jsem se. Odmlčí se, rychle zvažní a opět pokračuje. Učíme je jen obrázkům. To není náhoda, Matěji, to je systém. Z procesů jsou vyňaty obsahy, mrtvé poznatky, ze kterých děláme zlaté tele. To přihlouplé zvíře uctíváme a učíme naše žáky, aby se mu klaněli. Někteří se klanějí, jiní ho nenávidí. Ale... my je zkrátka neučíme myslet. Učíme je sežvýkat vše, co jim zvenčí někdo předloží. Vedeme je k automatické poslušnosti! K podvědomému uctívání autorit! Všimněte si, že když dnes někdo žáky začne učit myslet, vždycky se vyrojí lidé, kteří učení nerozumí ani za mák, většinou je to nějaký slovutný profesor nebo průměrný politik, a začnou zuřivě kázat o tom, že si děti pouze hrají. To je systém...

- Systém?

- Ano. Jde o moc!

Průvodce se kouše do rtu, ale mlčí. Děsí se.

- Ty vaše dinosaury, pokračuje Návštěvník pomalu a důrazně, by tam u nás nikdo nevolil! Nikdy by se u nás nedostali do hry! Většina vašich politických stran by nebyla zvolena do parlamentu. Nejhorší je, že žáky připravujete na nějakého dalšího führera. Učíte je nepřemýšlet. To je rozdíl mezi vaším a naším světem! Nakonec opět budete překvapení. Ale proč? Vždyť vaše děti volí Zobany a Lišáky právě proto, proč jejich dědové volili Josify a Adolfy. Jsou nevzdělaní.

- Návštěvníku, o co vám vlastně jde? Proč jste tady?

- Dělán všechno pro to, abyste začali žáky učit myslet!

Za celou dobu poprvé Průvodce zaslechl v Návštěvníkově hlase náznak bezmoci.

- Přišel jsem z Utopie, to víte, Matěji. Když jsem se rozhodoval, zda jít zpět proti proudu času, dělal jsem to s vědomím, že už se možná nikdy nebudu moci vrátit zpátky. Jestli se mi nepodaří vás přesvědčit, že je nutné učit děti přemýšlet, náš svět by v této vaší verzi světa nikdy nevznikl a já bych tady zůstal na věky uvězněný. Postupně by zmizelo

vše, včetně mého obleku. Můj domov by se totiž rozplynul jako květina, která nikdy neexistovala.

- Ne-ne, to je nějaký divný! I kdybych dál hrál tuhle vaši hru na Utopii, pak jste sem přišel! To přece musí znamenat, že svět je zachráněný. Že ta vaše verze světa se uskutečnila.

- Matěji, vy o čase přemýšlíte příliš lineárně. Asi nic nevíte o Everretově interpretaci kvantových větví vesmíru, že?... V určitém smyslu čas plyne všemi směry. Neexistuje jedna budoucnost, stejně neexistuje jedna minulost. Existuje jen stav, v němž něco děláme. A to, co právě děláme, mění jak budoucnost, tak minulost. Přesně tohle psychopati pochopili lépe než většina z nás. Záleží na každém okamžiku. Na neustálém obnovování toho, co považujeme za reálné, co považujeme za pravdivé.

Jsou v nedaleké restauraci. Na zahrádce si konečně dávají první jídlo tohoto dne. Jako by něco podstatného skončilo. Oba jsou uvolnění. Návštěvník není ve svém obleku, opět má na sobě sportovní oblečení a kšiltovku po rappersku. Smějí se. Vzpomínají na tváře rudé vzteky. Potom Návštěvník vypráví o systému kamer, které tam u nich byly vytvořeny na principu subatomárních částic. Vypráví něco o sci-fi a sofonech, ale Průvodce neměl nikdy rád science fiction, a proto příliš nerozumí, o čem Návštěvník vlastně mluví. Slyší jen, že v Utopii vyrobili dokonalou soustavu mnoha neviditelných audiovizuálních nahrávacích zařízení, které se samy organizují na principu kvantového propojení, ale Průvodce tomu nerozumí. Jediné, co chápe, je, že z takových okolností natočit prezidenta a premiéra bez masek je stejně snadné, jako zmapovat výuku téměř ve všech třídách jejich školy.

- Mimochodem, změnil náhle téma Návštěvník, ještě jste se dnes nezeptal, proč se o tom nepíše?

- Myslíte o škole? O tom, jak to funguje?...

- Ano. Ale nejen o tom. Taky o minulosti a o tradici, o změnách.

- A proč se o tom nepíše?

- Ale píše. Zrovna nedávno o tom vyšla jedna kniha. Napsal ji nějaký Píš. Znáte ho?

- Píš? Ne. Nikdy jsem... Vlastně jo. Něco jsem četl. Ale... Moc mě to nezaujalo. Bylo to takový složitý a ukecaný.

- Zkuste si přece jen od něho přečíst tu jeho poslední knihu. *Proč školství a jeho aktéři selhávají*, se to jmenuje. Je to sice dlouhý a ukecaný, ale píše se tam o tom, o čem se

celých pět dní bavíme.

Pak se ale Návštěvník k Průvodci nečekaně nahne a začne šeptem rychle sdělovat instrukce. A Průvodce pochopí, že právě teď vidí Návštěvníka naposledy.

Epilog: Jak to bylo po tom

V té restauraci si nás našli. Docela brzo. Byli jsme o dvě stě padesát kilometrů od naší školy, a přece si nás našli. Návštěvník objednal dva karibské rumy. Ustrkl a pomalu a bezstarostně se vydal na záchod. Já dopil a počkal, až se jeden z mužů u zadního stolu zvedne a vyrazí za Návštěvníkem. Teprve pak jsem šel k baru zaplatit. Ten druhý muž vyrazil za mnou. Jakmile prošel kolem našeho stolu, jako stín se z nedaleké lavičky v parku vyhoupl bezdomovec, několika rychlými kroky se přitočil k našemu místu, vzal igelitovou tašku ležící na jedné z židlí a rychle s ní odkráčel.

Při docela dlouhém a nepříjemném výslechu, který byl oficiálně veden jako „podání vysvětlení“, jsem se postupně dozvídal, že Návštěvníka nemají. Jak se mu ale podařilo zmizet, dodnes nevím. Víím pouze, že bezdomovec donesl igelitku k autu, jež přibrzdilo u nedaleké silnice, že se z auta vysunula ruka, která si tašku vzala a vrazila bezdomovci láhev, a že auto svižně odrazilo a po pěti kilometrech zajelo do podzemní garáže, kde na pět minut zaparkovalo na jednom ze dvou míst, které byly ve slepé skvrně hlídacích kamer. Igelitku s Návštěvníkovým oblekem už nikdo nikdy neviděl. Muž, který oním autem odjel z parku do garáže, sveřepě popíral, že by nějakou igelitku od bezdomovce převzal i přesto, že ho několikrát konfrontovali s bezdomovcem i s několika dalšími lidmi z restaurace. Bezdomovec tvrdil, že ho vedly hlasy. Měl vzít tu igelitku, měl ji donést k autu a měl dostat láhev. A taky ji dostal. Tak dobrou láhev prý dlouho nepil. Na lahvi se našly pouze bezdomovcovy otisky prstů.

Za tři dny podal ministr školství rezignaci. Prezident s přijetím jeho rezignace neváhal. Tentokrát to šlo jako po drátkách. A za týden jsem na přání nového ministra školství dostal od svého náměstka výpověď já. Pak zemřel Mistr de Bůh. Zpěvák, který mnohé z nás provedl od našich kolébek až po naše hroby, Mistr, který nás těšil hnízdem ptáčka, a přitom sáně brázdily bílou pláň, a tak dále a tak dále, tolika písněmi nás těšil, i karnevalem nás provedl. V každém případě sloužil hudbě i normalizaci. Ale ani to premiérovi nepomohlo. I přes státní polo-pohřeb nakonec skončil. Trestní řízení bylo obnoveno a prezident se už s abolicí netrápil, umíral. Premiérovo impérium se začalo rychle drolit. Z jeho blízkých spolupracovníků se stali červi, brouci a mravenci, a tak najednou nebylo dost peněz, které by tu dvouhlavou hydru politiky a byznysu udržely v chodu. Z vězení se špatně úřaduje a koalice se rozpadla. A prezident? Na toho taky relativně rychle došlo. Jeho nos nebyl jen známkou sveřepé hrdosti, ale také celkového stavu těla. Jeho mluvčí poté vyslal do světa několik dojemných tweetů, zavířil svojí

pověstnou mlhou, a když se rozplynula, ukázalo se, že je za ní dokonalé, ale opravdu dokonalé duto a prázdno. Jen u chánů z východu vyzváněly hrany.

Po půl roce došel na můj mail odkaz na cloud. Zde jsem našel zprávu:

„Napište to, Matěji! Ať to nezůstane jenom mezi námi. Ať se můžu vrátit domů. Dávám vám k prozatímní dispozici všechny záznamy, které jsme spolu shlédli, všechny nahrávky rozhovorů, které jsme vedli, vše co je důležité, třeba to, jak jsem se dostal k premiérovi. Pozor ale! Za deset dní to vše zmizí! Je to něco jako vaše GDPR. Prosím, nezneužijte ty nahrávky. V našem světě budoucnosti je to nejen otázka trestní odpovědnosti, ale také cti. A... napište to, Matěji, nějak zábavně. Ať se u toho čtenáři nenudí. Četl jsem Vaše texty a ty jsou dost nudný! Váš Návštěvník.“

Tak jsem to napsal.

Jo a přečetl jsem si tu tlustou knihu od Píša. No, není to tak špatný. Ale je to pořád takový... takový ukecaný...

Já to napsal líp. Fakt!

https://www.youtube.com/watch?v=gyETlv_Xw0s